

ÇATIŞMA ÇÖZÜMÜNDE ÜÇÜNCÜ TARAFLARIN ZAFİYETİ: RUSYA-UKRAYNA SAVAŞI ÖRNEĞİ

*Burhan BARLAS

Öz

Soğuk Savaş sonrası küreselleşmenin ve iletişim imkânlarının artması uluslararası aktörlerin çatışmaya yatkınlığını değiştirmemiştir. İki kutuplu sistemin dönüşmesiyle birlikte devletler uygulamakta oldukları yayılmacı politikalarından dolayı sık sık çıkar çatışması yaşamıştır. Bu durum uluslararası sistemde “çatışma çözümü” yaklaşımlarının ve uygulamalarının da gelişmesini gerekli kılmıştır. Çatışma çözümünde arabuluculuk, yaptırım ve diplomasi gibi çeşitli yöntemler ile uygulanan üçüncü tarafların rolü önem teşkil etmektedir. Bu makalenin amacı, çatışma çözümü bağlamında üçüncü tarafların rolü ve etkisini Rusya-Ukrayna Savaşı vakasına odaklanarak tartışmaktır. Soğuk Savaş sonrası Batı bloğunun “çevreleme politikası” ve Rusya’nın “yakın çevre doktrini”, bu tarafların karşı karşıya gelmesine sebep olmuştur. Ukrayna ise, Batı ve Rusya arasında yükselen gerilimli ilişkilerin odağında yer almıştır. Öyle ki Rusya, güvenlik politikalarını kendisine yakın ülkeler üzerinde etkili olacak şekilde oluşturmuştur. Ayrıca Ukrayna, Batı ile ilişkilerini geliştirerek, Rusya’nın baskılarını dengelemek istemiştir. Ukrayna’nın AB ile olan yakın ilişkisi ve NATO’ya katılma isteği üzerine Rusya, 24 Şubat 2022’de ülkeye askeri operasyon başlatmıştır. Rusya-Ukrayna savaşının oluşumu ve hâlâ sürüyor olması çatışma çözümünün uygulanma adımlarını ve üçüncü tarafların sorunlara, çatışmalara yönelik daha etkili çözümler üretme gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda makale, Rusya-Ukrayna çatışmasının çözümünde üçüncü tarafların diplomasiyi işletme, yaptırım ve tarafsızlık konularında eksik kaldığını ve bu sebeple çatışmanın çözüme kavuşturulamadığını göstermeyi amaçlamakta ve bu çatışmanın çözümüne üçüncü tarafların daha fazla katkı sağlaması için birtakım öneriler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çatışma Çözümü, Rusya-Ukrayna Savaşı, Arabuluculuk, Üçüncü Taraf Rolü, Barış İnşası

THE VULNERABILITY OF THIRD PARTIES IN CONFLICT RESOLUTION: THE EXAMPLE OF THE RUSSIA-UKRAINE WAR

Abstract

Post-Cold War globalization and increased communication opportunities have not changed the conflict-proneness of international actors. With the transformation of the bipolar system, states have frequently experienced conflicts of interest due to their expansionist policies. This situation has necessitated the development of “conflict resolution” approaches and practices in the international system. In conflict resolution, the role of third parties applied through various methods such as mediation, sanctions and diplomacy are important. The aim of this article is to discuss the role and influence of third parties in the context of conflict resolution, focusing on the case of the Russian-Ukrainian War. The post-Cold War “containment policy” of the Western bloc and Russia’s “near abroad doctrine” have led to the confrontation of these parties. Ukraine has been at the center of increasingly tense relations between the West and Russia. In fact, Russia has shaped its security policies to be effective on countries close to it. Moreover, Ukraine sought to balance Russia’s pressures by improving its relations with the West. In response to Ukraine’s close relations with the EU and its desire to join NATO, Russia launched a military operation in the country on February 24, 2022. The genesis and persistence of the Russian-Ukrainian war highlights the practical steps of conflict resolution and the need for third parties to find more effective solutions to problems and conflicts. In this respect, the article aims to show that third parties in the resolution of the Russia-Ukraine conflict lacked diplomacy, sanctions and impartiality, which is why the conflict could not be resolved, and offers some suggestions for third parties to contribute more to the resolution of the conflict.

Keywords: Conflict Resolution, Russia-Ukraine War, Mediation, Third Party Role, Peacebuilding

* Dr, barlas@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-2932-3941

Giriş

Uluslararası sistem içerisinde yaşanan savaş ve çatışma gibi sert güç kullanımına dayalı olayları durdurmak için arabuluculuk yöntemine sıklıkla başvurulduğu görülmektedir. Arabuluculuk, çatışmalara tarafsız bir şekilde dahil olan üçüncü tarafların, şiddet kullanmadan veya yasal bir sistemin otoritesine başvurmadan, bir bilgi ve sosyal etki süreci yoluyla çatışma çözümünde çatışan taraflara yardımcı olduğu barışçıl bir uyuşmazlık çözümü yaklaşımı olarak tanımlanmaktadır. Çatışanların arabulucuları davet etme veya arabuluculuğu kabul etmedeki amacı, bir çatışmada uzlaşmaya varmak veya en azından buna istekli olduğunu göstermektir (Bercovitch ve Rubin, 1992, s. 2-3).

Savaşlar genellikle tarafların arka planda kalmış, çözümlenmemiş sorunlarının birikmesi neticesinde patlak verdiği için, söz konusu ihtilaf ve çatışmaların ilk önce tarafların bizzat kendi inisiyatifiyle çözüme kavuşturulması gerektiğini varsaymak doğal olacaktır. Fakat düşmanlıktan doğan gerilimler, güven eksikliği, karşılıklı şüphe, önyargılı iletişim ve empati eksikliği gibi sebeplerden ötürü sorunun bizzat çatışmanın taraflarınca çözülmesi kimi zaman mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla, uluslararası bir çatışmayı çözmeye sürecinde üçüncü taraf müdahalesi genellikle bir zorunluluk hâline gelmektedir. Özellikle sert güç kullanımının görülmediği çatışma durumlarında, devlet konumunda olan üçüncü taraflar uyguladıkları yaptırımlar ile bir bakıma uzlaşımın temelini atabilmektedir. Üçüncü tarafların tutumlarını içeren bu gibi müdahaleler çatışmanın çözümünde etkili olmaktadır.

Uluslararası sistemin Soğuk Savaş sonrası dönüşümü etnik, mezhepsel savaşları daha ön plana çıkartmış ve bu durum çok çeşitli bölgelerde iç savaşa giden sebepleri daha da görünür kılmaya başlamıştır (Fearon, 2017, s. 26). Dolayısıyla, çatışma çözümü ve barış inşası çalışmalarında yakın zamana kadar silahlı çatışmaların ana kaynağı olan iç savaflara daha fazla odaklanıldığı görülmektedir (Özkeçeci-Taner, 2019, s. 2). Ancak 21. yüzyılda devletler arası savaşların yeniden baş göstermesi, çatışma çözümünün iç savaşların ötesinde bizzat devletler arası çatışmalara odaklı bir konu olarak gündeme gelmesine yol açmıştır. Nitekim, Rusya'nın 24 Şubat 2022'de Ukrayna'yı işgali, Avrupa kıtasında büyük bir endişeye neden olmuştur. Rusya-Ukrayna savaşının şiddeti ve her iki tarafta da büyük can kayıplarına yol açması

taraflar arasındaki karşılıklı uzlaşma teşebbüslerini sonuçsuz bırakmış ve çatışmanın üçüncü tarafların dahil ile çözülmesi gerekliliği doğmuştur.

Ukrayna, kendisinden çok daha büyük ve güçlü bir devlet tarafından tehdit edilmektedir. Rusya ise Ukrayna'nın bağımsız varlığına son vermek suretiyle bu ülkeyi kendi etkisi altına almaya çalışmaktadır. Rusya, Ukrayna'yı "neo-Naziler"den kurtarmak amacıyla hükümeti tasfiye ederek devirmeyi ve liderlerini yargılamayı hedeflediğini ima etmiştir (Berger, 2022). Bununla birlikte Batı'nın Ukrayna üzerindeki askeri varlığını ortadan kaldırarak kendi güvenliğini korumak istemektedir (Mearsheimer, 2014, s. 77-78). Ukrayna'da sivillere ve şehirlere yönelik yapılan saldırılar nedeniyle, bu çatışmalar varoluşsal bir nitelik arz etmektedir. Soğuk Savaş döneminden kalma endişeler güvenlik ikilemine sebep olmuş ve Batı'nın Ukrayna'yı desteklemek suretiyle Rusya'yı zayıflatmaya, varlıklarına el koymaya, uluslararası kurumlardan dışlamaya ve rejim değişikliğine gitmeye niyetli olduğunun değerlendirilmesine yol açmıştır (Benjamin ve Davies, 2022).

Rusya Federasyonu Başkanı Vladimir Putin'in 24 Şubat 2022'de televizyonda yaptığı konuşmada söyledikleri, Rusya'nın Batı'nın Ukrayna'ya desteğini kendi ülkesine bir tehdit olarak gördüğünü açıkça işaret etmektedir (M. Fisher, 2022): "Amerika Birleşik Devletleri [ABD] ve müttefikleri için bu, jeopolitik getirileri aşikâr olan Rusya'yı çevreleme politikasıdır. Ülkemiz için ise bu bir ölüm kalım meselesi, bir ulus olarak tarihi geleceğimizle ilgili bir meseledir". Bununla birlikte ABD, Putin'in otokrasisi ve saldırganlığına karşı çıkararak Ukrayna'da özgürlüğü ve demokrasiyi desteklediğini iddia etmektedir. Buradan da görüldüğü gibi Batılı ülkeler kurallara dayalı uluslararası sistemi savunduklarını ve Rusya'nın bu düzene karşı çıktığını öne sürmektedir. Ayrıca Avrupalı liderler kendilerini, uzun yıllar boyunca Avrupa'da barışın korunmasına yardımcı olan, buldukları toprakların işgaline gerektiğinde güç kullanarak karşı koyan ve bu suretle Avrupa değerlerini ve ilkelerini savunan yöneticiler olarak görmektedir. Fakat tüm bunlara rağmen, tarafların derin anlaşmazlıkları sebebiyle, çatışmanın ilk adımda bizzat taraflar eliyle çözümünün sağlanması çok zor gözükmektedir.

Batı, Ukrayna ve Rusya arasında bir tür uzlaşma mümkün olsa bile, her iki taraf da diğerinin bu anlaşmaya uyacağına güvenmekte zorlanacaktır. Putin savaşın başlangıcından günümüze kadar asıl amacının tüm Ukrayna'yı Batı'dan uzaklaştırarak kendi kontrolü altına almak olduğunu açıkça belirtmiştir. Diğer taraftan çatışmaları durdurmak adına Rusya'ya Ukrayna'nın doğu bölgesini veren herhangi bir çözüm önerisi Ukraynalılar tarafından kabul edilemeyeceği gibi daha fazla parçalanmanın başlangıcı olarak görülecektir. Benzer şekilde, NATO ülkeleri işgalin başlamasından önce bile Kiev'i doğrudan silahla desteklediğinden, Putin'in Ukrayna'nın tarafsızlığına dair bir taahhüdü ciddiye alması zor olabilir. Bu nedenlerden dolayı üçüncü tarafların rolü bu çatışmanın çözümünde çok önemlidir. Bununla birlikte, bu makalede gösterildiği gibi, çatışmanın çözümü konusunda üçüncü tarafların çabaları eksik kalmış ve barışın sağlanmasında henüz yeterli katkı sunulamamıştır. Çatışma çözümüne yönelik adımlarda üçüncü taraflar, savaşın nedenlerini derinlikli bir şekilde analiz etmeli ve soruna ortak noktalara vurgu yaparak yaklaşmalıdır.

Bu çalışma, Rusya-Ukrayna çatışmasının çözümünde üçüncü tarafların uyguladıkları yöntemlerin eksik olduğunu, bundan dolayı çatışmanın çözüme kavuşturulamadığını vurgulamakta ve çözüme üçüncü tarafların daha fazla katkı sunabilmesi için birtakım önerilerde bulunmaktadır. Çalışmanın ilk bölümü; çatışma çözümünün kavramsal çerçevesini ele almaktadır. İkinci bölümde Rusya-Ukrayna arasındaki çatışmanın kök nedenleri ve savaş süreci açıklanmakta, üçüncü tarafların bu çatışmanın çözümünde niçin etkisiz kaldığı ortaya konulmaktadır. Üçüncü bölümde ise üçüncü tarafların (arabulucuların) rolü irdelenerek Rusya-Ukrayna vakasında çatışmanın çözüme kavuşturulması noktasında üçüncü tarafların nasıl daha etkili olabileceklerine dair önerilere yer verilmektedir.

1. Çatışma Çözümü: Kavramsal Çerçeve

Bireysel, iki kişi arasında gerçekleşen çatışmalardan, uluslararası sistemde iki veya daha fazla devlet arasındaki çatışmalara kadar yaşamın bir parçası olan çatışma olgusu, zamanında müdahale ve düzgün analiz yöntemleriyle genellikle şiddete dönüşmeden çözüme kavuşturulmaktadır. Fakat çatışmaların ortaya çıkış sebeplerinin farklılık göstermesi nedeniyle çatışma çözümü kavramını açıklamakta güçlük yaşanmıştır. Bu nedenle çatışma çözümü kavramını tanımlarken farklı disiplinlerin çalışmalarıyla

ortak bir tanımlama yapılmaktadır. Özellikle bu konuda kazanılan deneyimler, çatışma kavramının tanımını oluştururken yardımcı olmuştur (A. Özerdem, 2013, s. 93-94).

Çatışma çözümü kavramı, iki veya daha fazla tarafın anlaşmazlıklarını gönüllü bir diyalog içerisinde çözdükleri ve sonrasında her türlü çatışmayı karşılıklı olarak durdurdukları iletişim içerikli sosyal bir duruma atıfta bulunur (Shonk, 2023). Ayrıca kavram, ortaya çıkan çatışmaların kontrollü bir şekilde analiz edilmesi ve sonrasında ise daha da büyümeden çözülmesi veya şiddete dönüşmüşse kontrol altına alınarak diyalog çerçevesinde barışa kavuşturulması anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle çatışma çözümü, çatışmaya neden olan “sosyal, ekonomik, politik ve psikolojik faktörlerin” tespit edilmesi ve bu faktörlere neden olan etmenleri çözümlenerek taraflar arasında kalıcı ve güçlü bir ilişki kurulmasına odaklanmaktadır. Bu bağlamda çatışma çözümüne süreç veya sonuç odaklı herhangi bir yaklaşım disiplinler arası bir tutumu gerektirmektedir (Miller, 2005, s. 25-26).

Bununla birlikte çatışma çözümü, çatışan tarafların birbirlerinin çıkarlarını, ihtiyaçlarını, varlıklarını sürdürme gerekliliklerini ve bakış açılarını tanımlarını içerir. Etkili şekilde sonuç almak adına çözümler, çatışmanın altında yatan nedenleri tespit edebilmeli, karşılıklı olarak tatmin edici ve aynı zamanda sürdürülebilir olmalıdır. Çatışma çözümü; iş birliği, çatışmasızlık, rekabet etmeme ve pozitif toplam yönelimi dahil ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere çeşitli çözüm yolları ile de uygulanabilir. Taraflar zaman zaman çeşitli nedenlerle çatışmanın çözümünden ziyade devam etmesini tercih ettiklerinde ciddi zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu nedenle, üçüncü tarafların sağladığı güç dengesi, cezalandırıcı uygulamalardan olan yaptırımlar veya tam tersi ödüllendirici uygulamalardan olan teşvikler, çözüme giden yolda kritik olabilir.

Burada temel amaç, silahlı çatışmanın sona ermesinin ardından çatışmaların yeniden başlamaması için eşit ve adaletli bir çözümün sağlanmasıdır. Tarafların güvenliğinin temini ancak böyle mümkün olur. Peter Wallensteen (2007) çatışma çözümünü; “çatışan tarafların temel anlaşmazlıklarının çözüme kavuşturulduğu ve taraflar arasındaki tüm saldırıların sona erdiği bir süreç” olarak tanımlar (s. 8). Bu nedenle,

çatışma çözümü çatışma sonrası ortaya çıkan iç karışıklığı sona erdiren ve anlaşmazlıkları çözen bir anlaşmaya bağlıdır. Böyle bir anlaşmanın tarafları bağlayıcı niteliği ile karar ve geçerliliğine karşılıklı güven duyulması gerekir. Eğer taraflar arasında güven tesis edilmemişse, çatışma çözümü eylemleri bir süre etkili olsa bile uzun vadede etkili olmamaktadır.

Çatışma çözümünü ele alırken aşağıdaki hususlara dikkat etmek gerekmektedir:

- 1) Taraflar çözüm sürecinde iş birliği doğrultusunda birlikte çaba göstermelidir. İş birliği, çatışmayı dinamik bir ortak kazanç güvencesine dönüştürebilir.
- 2) Süreç kapsayıcıdır. Kapsayıcı çözüm süreci tüm tarafların çıkar ve ihtiyaçlarına hitap etmektedir; çatışan tarafların bir araya gelmesini sağlamayı amaçlamaktadır.
- 3) Çatışma çözümünün bir kısmı, tarafların birbirlerinin temel çıkarlarına anlayış gösterdikleri çıkar odaklı bir yaklaşımla yönetilir. Bu nedenle uyuşmazlıklardan çıkarılan çözümler genellikle karşılıklı kaygı ve çıkarların farkına varıldığı ve tarafların ilk pozisyonlarının gözden geçirildiği süreçlerle sağlanır.
- 4) Çatışma çözümünde uygulanan yöntemler büyük önem arz etmektedir. Barış inşası bu eylemlerin sonucuna dayanmaktadır. Çözüm sürecinde şiddet unsurlarına başvurmamak gerekmektedir. Silahlı güç idaresi ile çatışmanın barışa dönüştürülmesi, gelecekte silahlı güce başvurmanın gerekçesini oluşturabilir (Sanson ve Bretherton, 2007, s. 194-200).

Çatışma çözümü eylemleri, çatışan tarafların diyalog kurarak bir orta yol bulmaya çalıştıkları barışçıl bir ilk adımdır. Çatışma çözümünün başlangıcı için ilk etapta çatışan grupların iş birliği ve ortak çabası gerekir; böylece şiddetin sonlandırması için ilk adım atılmış olur. Çatışan grupların silah bırakacakları takvimin belirlenmesi ve bu takvime uymaları sürecin ilerlemesi için elzemdir (Fisas, 2011, s. 90-92).

1.1. Çatışma Çözümünde Uygulanan Araçlar

Uluslararası ilişkilerde çatışma çözümü kavramı, müzakere, arabuluculuk, tahkim ve diplomasi de dahil olmak üzere bir dizi yaklaşım ve tekniği içermektedir. Bu yaklaşımlar, çatışan taraflar arasında iletişimi ve anlayışı kolaylaştırmayı ve

anlaşmazlıklara karşılıklı olarak kabul edilebilir çözümler bulmayı amaçlar (Dağcı ve Çaman, 2012, s. 1139).

Müzakere, anlaşma alanlarını belirlemek ve karşılıklı fayda sağlayacak bir çözüm için çalışmak üzere çatışan taraflar arasında doğrudan görüşmeleri içermektedir. Böylece taraflar birbirlerinden istediklerini elde ederler. Müzakere sayesinde, karşıt ve çatışan gruplar ortak bir paydada buluşmaları için görüşme imkânı yakalarlar (F. Özerdem, 2019, s. 85).

Arabuluculuk, çatışan taraflar arasındaki tartışmaları ve müzakereleri kolaylaştırmak için tarafsız bir üçüncü tarafın katılımını içerir. Dolayısıyla arabuluculuk, özellikle çatışan gruplar ortak bir yol bulamadıkları zaman bir uzlaşmaya varılmasına yardımcı olan üç taraflı bir siyasi süreçtir (F. Özerdem, 2019, s. 10).

Tahkim, bir anlaşmazlığın bağlayıcı bir karar veren tarafsız bir üçüncü tarafa sunulmasını içerir. Özellikle bağlayıcı karar almak için çatışmaya yol açan durumun geçici bir mahkemeye sunulmasını içeren bir uluslararası yargı biçimidir (F. Özerdem, 2019, s. 107).

Diplomasi, çatışma çözümü adına diplomatik söylemlerin ve uzlaşmanın kullanılmasını içermektedir. Uluslararası ilişkilerde etkili çatışma çözümü, diyaloga bağlılık ve anlaşmazlıkları çözmek için barışçıl yolların kullanılmasını gerektirir. Bununla birlikte uzlaşma sırasında çatışan tarafların çıkarlarını ve temel sorunlarını dikkatli bir biçimde analiz ederek, karşılıklı kabul edilebilir çözümler bulmak gerekmektedir.

Tüm bu süreçler ve yöntemler, üçüncü tarafların rolünün ve etkisinin devletler arası çatışmaların çözümünde ne denli önem teşkil ettiğinin bir göstergesidir.

1.2. Çatışma Çözümünde Üçüncü Tarafların Rolü

Çatışma çözümünde aktörler büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle çatışmaların çözümü için birtakım yöntemler kullanılmaktadır. Bu yöntemler, zorlayıcı ve zorlayıcı olmayan olarak ikiye ayrılmaktadır. Zorlayıcı olmayan yöntemler temel olarak çatışan aktörler arasındaki çıkar çatışmalarını ortadan kaldırmaya yönelik üçüncü bir taraf

aracılığıyla sağlanan “müzakere veya arabuluculuk”tur. Ancak bazı durumlarda arabuluculuk yönteminin istenen sonuca ulaşmadığı örnekler de mevcuttur. Bu gibi durumlarda üçüncü taraflar zorlayıcı yöntemler kullanarak çatışan gruplara “siyasi, ekonomik ve/veya askeri baskı/teşvik” mekanizmalarını uygulamaktadır. Özellikle sivillere yönelik insan haklarını ihlal eden çatışmaları önlemek amacıyla, Soğuk Savaş sonrası dönemde sert güç kullanımına yönelik yeni müdahale yöntemleri geliştirilmiştir. Bu yöntemlerde üçüncü tarafların rolü büyüktür (Kriesberg, 2008, s. 30).

Üçüncü taraflar; yalnızca devletlerle sınırlı değildir, ayrıca bireyler, sivil toplum kuruluşları veya uluslararası örgütler de çatışma çözümüne dahil olabilmektedir. Dolayısıyla çatışma çözümünde her biri ayrı ayrı güvenilir ortak bir “arabuluculuk” görevini üstlenebilir (Knoop, 2014, s. 3). Üçüncü tarafların resmi katılımından önce, rızası gerekmektedir. Üçüncü taraflar çatışma çözümü için sorunların kök nedenlerini ortaya çıkartarak iki tarafın ortak bir paydada yer almaları için çözüm önerileri sunmaktadır. Bu süreçte bilgi toplamanın yanı sıra, iletişim akışını devam ettiren ve kopmaları önleyen bir arabulucu olarak da hareket edebilirler. Böylece taraflara, çatışmanın çözümüne yönelik tekliflerini veya önerilerini kabul etmeleri için baskı da yapabilirler. Yani temel olarak üçüncü taraf profesyonel becerilere, özgüvene, samimiyete ve dürüstlüğe sahip bir uygulayıcıdır. Ayrıca tarafların gizli eğilimlerini anlayan ve fark eden kolaylaştırıcı bir hakem olmalıdırlar (Fisher, 2009, s. 332). Bunun en önemli sebebi ise elde ettikleri bilgiler sayesinde çatışan taraflar lehine yaptıkları çalışmalarıdır. Bu doğrultuda bu çalışmalara bağlı olarak çatışmayı uzatabilir ya da kısaltabilirler. Arabuluculuk sürecine dahil olan üçüncü taraflar genellikle diyalogların sonuçlarını kontrol edemezler; sadece müzakere sürecinin denetleyicisi olarak hizmet edebilirler. Çatışan tarafların sorunlarını ve endişelerini tespit ederler. Ayrıca öneri ve tavsiyeleri yorumlar ve onları şekillendirirler.

Bir diğer önemli husus ise üçüncü tarafların kim olduklarıyla ilgilidir. Çünkü çatışan her iki taraf ile yapılacak olan pazarlık durumuna nötr bir yaklaşım sergilemeleri gerekir. Ayrıca tam olarak hangi nitelikleri ve menfaatleri dile getirdikleri konusunda dikkatlice düşünmeleri gerekmektedir. Arabulucular, taraflardan herhangi biriyle aynı kimliğe sahip olmamaları ve çatışmada doğrudan bir menfaatlerinin bulunmamasıyla

ayrıt edilirler; aksi durumda arabulucuların çatışmanın bir tarafı hâline gelmeleri muhtemeldir. Bu durum, arabulucuların ilgisiz oldukları veya çatışma alanına girerek hizmet edecekleri somut çıkarları olmadığı anlamına gelmez. Fakat arabulucu devlet ya da kurum daha çok diplomasi yoluyla ilerlediği için çıkarı bir tür motivasyon olarak anlaşılmalıdır. Bu durum bir devletin arabuluculuk sıfatıyla ilerlediği için, arabulucuların motivasyonu Birleşmiş Milletler'in çatısı altında yer alarak kurumsal düzeyde prestij elde etmek olarak ifade edilebilir. Bir devletin/kurumun, arabuluculuk rolünü üstlenmesi bir bakıma ya süreç (örneğin, statüde iyileşme) ya da sonuç (örneğin, güvenlik çıkarlarının iyileşmesi) yoluyla tutumunu göstermesidir. Örneğin devletler, kendi güvenliklerini veya ekonomik çıkarını ilerletmek, nüfuz alanlarını korumak veya artırmak ya da bir ittifakı bir arada tutmaya yardımcı olmak için sıklıkla çatışmalarda üçüncü taraf olarak arabuluculuk yapar (Fisher, 2016, s. 6-7).

Bu süreçte üçüncü taraflar “arabuluculuk, bilgi toplama, yaptırım uygulama ve ayrıca önleyici diplomasi” olmak üzere üç ana görevde yer alabilir. Böylece üçüncü taraflar iletişim sürecini yumuşatır ve aynı zamanda mevcut çatışmanın durumunu değiştirir. Çatışmayı dönüştürmek ve ortaya çıkmasını önlemek için kendilerini devreye sokarlar. Üçüncü taraf olarak katılımları, iki yollu diplomasi veya sorun çözme atölyeleri, kolaylaştırıcı arabuluculuk ve çatışma sonrası eğitim ve rehabilitasyonu içerir. Ayrıca üçüncü taraf müdahiller, tarafların dostane bir çözüm üzerinde anlaşmalarına yardımcı olabilirler (Beriker, 2008, s. 266). Çatışmalar çözüme kavuştuktan sonra ise bir diğer önemli görev olan “barışı koruma misyonuna” dahil olurlar.

Bunların dışında üçüncü taraf “tahkim ve dava” sürecinde de rol oynayabilir. Taraf, söz konusu uyuşmazlığın hem usul hem de “maddi çözümü” konusunda sorumluluk üstlenir. Kazanan ve kaybeden tarafı ya da müzakerenin niteliğini belirleyen -üst hukuk ilkeleri ve normları- doğrultusunda bazı kararlar verir. Ayrıca, üçüncü taraf bilgi aktarımı yoluyla uzlaşmanın değerini etkileyebilir ve bu da etkili bir uzlaşma sonucu yaratmak için teşvik veya cesaretlendirme sağlayabilir. Bununla birlikte, etkin bir müdahalenin, çatışan tarafların “barışçıl” bir çözüm bulmalarını destekleyen “bilgi eşitsizliğini” azaltmaya ya da bilginin eşit dağılımına müdahil olduğunda başarılı olacağı söylenmektedir (Regan ve Aydın, 2006, s. 740).

Üçüncü bir taraf danışman olarak hareket ettiğinde, bir çözüm önermez veya çatışma analizini etkilemez ve sorunları çözmek için herhangi bir motivasyon sağlamaz. Bunun yerine, her iki tarafın da bağlantılarını ve anlayışını geliştirebilir (Fisher, 2012, s. 69). Ayrıca, üçüncü taraflar çatışma içerisinde olanlarla iş birliği yaparak ihtilafli tarafların tutumlarını ve sonuçlarını değiştirebilirler. Böylece, müdahalenin başarılı olması hâlinde bir avantaj, başarısız olması hâlinde ise tam tersi bir durum (kayıp) yaratabilirler. Dolayısıyla, üçüncü tarafların kazanmayı sağlama ve başarısızlığı önleme becerileri müdahalenin akışını belirlemede rol oynamaktadır (Brown, 2004, s. 448).

Ayrıca üçüncü taraflar bütün bunların yanında, tarafların müzakere sürecini yönlendirerek, anlaşmazlık konularını ele almalarını ve uzlaşmaya varmalarını sağlar. Tarafların ihtiyaçlarını ve endişelerini dengeleyerek, adil bir çözüm bulunmasına yardımcı olur. Bununla birlikte taraflar arasındaki iletişimi kolaylaştırır, duygusal gerilimi hafifletir ve tartışma ortamını olumlu bir şekilde yönlendirir. Bu sayede taraflar daha açık ve yapıcı bir şekilde iletişim kurabilirler. Diğer bir önemli etkisi ise çatışmanın içeriği veya çözüm yolları hakkında özel bir bilgi veya deneyime sahipse, tarafları bu konularda yönlendirebilir. Böylece tarafların çıkarlarını eşit şekilde dikkate alır. Bu sayede taraflar arasında güven oluşturabilir ve çatışmanın duygusal yükünü hafifletebilir. Her şeyden önce, çatışmanın bir hukuki veya kurumsal çerçevesi varsa, bu çerçevenin uygulanmasını sağlar. Bu, tarafların anlaşmalarını desteklemek ve çözümün sürdürülebilirliğini sağlamak açısından önemlidir. Ayrıca unutulmamalıdır ki üçüncü taraf, taraflar arasındaki ilişkilerin sürdürülebilirliğini ve gelecekteki iş birliklerini gözeterek çözüm sürecini yönlendirebilir. Sonuçta çatışma çözümü kısa vadede sağlanabilecek bir durum değildir (Ury, 2000, s. 114-115, 180, 189).

Özetle, üçüncü taraflar, çatışma içinde olan tarafların etkili bir şekilde iletişim kurmalarına, ortak bir zemin belirlemelerine ve çatışmaya karşılıklı olarak kabul edilebilir çözümler bulmalarına yardımcı olmak için çeşitli yardım biçimleri sağlayarak çatışma çözümünde önemli rol oynarlar. Üçüncü taraflar arabulucu, kolaylaştırıcı, hakem, barış gücü, kapasite geliştirici ve savunucu olarak hareket etmek

suretiyle şiddetin önlenmesine ve kalıcı barış ve istikrarın desteklenmesine yardımcı olabilirler.

2. Ukrayna-Rusya Savaşı: Kök Sorunlar ve Üçüncü Tarafların Etkisizliği

Çatışma çözümünün uygulandığı ilk aşama, ilk etapta bir çatışmayı önleme girişimidir. Ukrayna örneğinde bunun başarısız olduğunu biliyoruz, ancak neden başarısız olduğunu kısaca gözden geçirmekte fayda vardır. Genellikle herhangi bir çatışmaya giden yolda, olayların gidişatından kaçınmak için kullanılacak fırsatlar kaçırılır. Çatışmalar, genellikle aktörlerin geliştirdikleri hedefler konusunda dikkatli olmaları, başkalarıyla çatışmaya karşı duyarlı olmaları ve sorunları tartışmaya istekli olmaları sayesinde önlenebilir. Son dönemde gündemde olan Rusya-Ukrayna çatışması sürecinde ise tam tersi gerçekleşmiştir. İki ülke arasındaki kök sorunlara ilaveten süreç dahilinde sağlıklı bir iletişim zemini kurulamaması, Rusya'nın baskı politikalarında ısrarcı olması, Ukrayna'nın Batı ile ilişkilerini geliştirmekteki kararlılığı ve tüm bunlar gerçekleşirken üçüncü tarafların etkisizliği çatışmanın büyümesiyle sonuçlanmıştır.

Ukrayna'nın farklı kimliklere sahip Batı ve Doğu bölgelerine bölünmesinin, yüzyıllar öncesine dayanan tarihi, kültürel ve siyasi kökleri vardır. Ukrayna ve Rusya arasındaki tarihi gerilimler yüzyıllar öncesine ve sorunların temel kökleri kültürel, ekonomik ve siyasi faktörlerin karmaşık bir karışımına dayanmaktadır. Ukrayna, 18. yüzyılın sonlarından 1917 Rus Devrimi'ne kadar Rus İmparatorluğu'nun bir parçasıydı. Bu dönemde Ukrayna, tarımın zorla kolektifleştirilmesi ve Ukrayna dili ve kültürünün bastırılması da dahil olmak üzere önemli siyasi ve kültürel baskılara maruz kalmıştır (Kappeler, 2014, s. 109). Batı ve Doğu Ukrayna arasındaki ayrım, genellikle bölgeler arasındaki dilsel ve etnik farklılıklarla bağlantılıdır. Batı Ukrayna, birincil dilleri olarak Ukraynaca konuşan daha büyük bir etnik Ukraynalı nüfusa sahipken, Doğu Ukrayna, genellikle Rusça konuşan önemli bir etnik Rus nüfusuna sahiptir. Bu dilsel farklılık, her bölgede farklı bir kimlik duygusuna katkıda bulunmuştur (Constantin, 2022).

1991’de Sovyetler Birliği’nin dağılmasının ardından Ukrayna bağımsızlığını kazanmış ve ayrı bir ülke hâline gelmiştir. Ukrayna ve Rusya arasındaki ortak tarih ve geçmişten gelen bağlar neticesinde ikili ilişkilerin gelişmesi, beklenen bir durum olmuştur. Özellikle Rusya’nın, Ukrayna’yı kendi etki alanının bir parçası olarak görmesi nedeniyle Ukrayna Rusya’nın bir parçası olarak algılanmıştır (Masters, 2023). Bu sebeple Ukrayna’nın dış politika yöneliminde bir ikilem ortaya çıkmıştır. Buna göre Ukrayna, birbirine zıtlık teşkil eden “Batı yanlısı” ve “Rusya yanlısı” dış politika anlayışları arasında git gel yaşamıştır. Rusya ve Batı arasında 1990’ların ortalarından itibaren yeniden yükselen bir karşıtlık söz konusudur. Ukrayna hem maddi menfaatleri hem de bağımsız kimliğini tanımlamak noktasında bu karşıtlık sebebiyle arada kalmış durumdadır. Richard Sakwa bu durumu kimlik söylemi çerçevesinden ele alarak i krizin, homojen bir devleti amaçlayan bütünsel milliyetçilik ve ülkenin tarihsel ve etnik çeşitliliğini vurgulayan çoğulculuk gibi iki ideolojik pozisyonun çatışmasından kaynaklandığını savunmaktadır (Sakwa, 2022, s. 14-15). Bundan da te, Soğuk Savaş sürecinde Sovyetler Birliği’nin Ukrayna üzerinde uygulamış olduğu Rus(ya)laştırma politikalarını reddeden, dil olarak Ukraynacayı benimseyen ve Orta Avrupa kültürüne ait olan Batı Ukrayna ile Rusça konuşan ve etnik olarak kendilerini Rus kültürüne ait olarak gören Doğu Ukrayna karşı karşıya gelmiştir. Nitekim, Ukrayna’nın batısında yaşayan kesim Batı taraflı politikalar isterken, doğusunda yaşayanlar ise kendilerini Rusya’ya daha yakın görmüştür (Penkala, Derluyn, ve Lietaert, 2020, s. 133). Bununla birlikte kimlik düzeyindeki sorunun, Doğu-Batı zıtlığına ilaveten hem ulusal hem de uluslararası düzeyde yer alan tüm aktörler arasındaki farklı etkileşimlerden de etkilendiğine dikkat çekmek gerekir (Sakwa, 2022, s. 252-253).

Rusya-Ukrayna savaşının kök sorunlarını irdelerken, Sovyetler Birliği’nin dağılmasının ardından Rusya’nın ve Ukrayna’nın uygulamış olduğu bölgesel politikalara da değinmek gerekmektedir. Rusya 1993 yılında açıkladığı “Yakın evre Doktrini”yle bölgesel güvenlik ve ekonomik politikalarında özellikle Sovyetler Birliği sonrasında bağımsızlığını kazanan devletleri kapsayacak, “Avrasyacı Yaklaşım”ı içeren yaşamsal çıkar alanı ilan etmiştir (Sönmez, 2010, s. 278). Bu süreçte Rusya, temel olarak Rusça konuşan popülasyonun azınlık ve insan haklarının korunması ve çevresindeki ülkelerde ortaya çıkan çatışmaların durdurulması için yeni doktrinler

sunmuştur. Bununla birlikte Rusya gerektiğinde bu bölgelerde kendi ordusundan oluşturduğu “Barış Koruma Gücü”nü kullanarak bir güvenlik kuşağı oluşturma çabasında olmuştur. Rusya, Batı’nın eski Sovyet devletlerine yönelik yayılcı politikalarına karşı sert bir tutum sergilemiş ve bu bölgedeki güç boşluğunun herhangi bir uluslararası örgüt tarafından doldurulmayacağını belirtmiştir (Mearsheimer, 2014). Rusya ayrıca bu politikayla birlikte Start II (Stratejik Silahların Azaltılması Antlaşması) Antlaşması çerçevesinde eski Sovyetler Birliği sahasındaki nükleer silahların azaltılması ve silahsızlanma gibi eylemlerin sağlanması rolünü üstlenmiştir. Ayrıca bölgedeki kimyasal ve biyolojik silahlar ile ilgili anlaşmaların uygulanması ve füze teknolojisi ihracatının kontrol edilmesi için yeni politikalar belirlemiştir (Rubinstein, 1997, s. 43). Buradan da görüleceği üzere Rusya, kendi bölgesel güvenliğini sağlamak ve eski Sovyet devletlerinin kontrolünü kaybetmemek adına birtakım önlemler almıştır.

Bu süreçte Ukrayna ise 5 Aralık 1994 yılında “Budapeşte Memorandumu”nu imzalanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık ve Rusya Federasyonu liderleri, Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması’na bağlı bir devlet olarak katılımı adına Ukrayna’ya güvenlik güvenceleri vermek üzere Macaristan’ın Budapeşte kentinde bir araya gelmiştir. Budapeşte Memorandumu olarak adlandırılan anlaşmanın imzalanması, Ukrayna’nın eski Sovyetler Birliği’nden miras kalan dünyanın en büyük üçüncü nükleer cephaneliğinden vazgeçmesi ve tüm nükleer savaş başlıklarını sökülme üzere Rusya’ya devretmesi ile sonuçlanan zorlu müzakereleri tamamlamak için önemli bir adım olmuştur. Memorandumu imzalayan taraflar Ukrayna’nın toprak bütünlüğüne ve sınırlarının dokunulmazlığına saygı göstermeyi ve askeri güç kullanımından ya da tehdidinden kaçınmayı taahhüt etmişlerdir (Budjeryn ve Bunn, 2020: 1). Fakat Rusya’nın 2014 yılında Kırım’ı ilhak ederek ve Ukrayna’nın doğusuna saldırarak bu taahhütleri ihlal etmesi, Memorandum’da taahhüt edilen güvenlik güvencesinin anlam ve değerinin yeniden sorgulanmasına yol açmıştır.

Yukarıda vurguladığımız gibi, Ukrayna’nın iç siyasi dengelerinde ortaya çıkan sorunlar (Doğu-Batı yönlü politika çelişkisi) dış politikasını etkilemiştir. Bu durum sadece ülke genelini etkilemekle kalmamış, bu farklılıklar Rusya ve Batı’ya yakınlıkla

ilgili olduğu için siyasi kimlik sorununu da yaratmıştır. Dolayısıyla dış politikada da kimlik sorununa yol açmıştır, çünkü kimlik verili değildir ve inşa edilmesi gerekmektedir. Doğu ve Batı arasındaki gelgitler aidiyet duygusunu zedelemiş, dış politikadaki diplomatik girişimler Batıcılık ve Avrasyacılık arasında sıkışıp kalmıştır (Tecer, 2014: s. 114).

2004 yılına kadar Ukrayna, dış politikasında Rusya ve Batı arasında bir denge politikası kurmaya çalışmıştır. Ancak 2004 yılında yaşanan “Turuncu Devrim”le birlikte Rusya’dan uzaklaşarak, Batı yönlü bir stratejiyi öncelikli hedef hâline getirmiştir. Turuncu Devrim, o dönem gerçekleşen devlet başkanlığı seçimi ile yakından ilgili bir süreçtir. Seçimde Batı tarafından desteklenen Viktor Yuşçenko ve Rus yanlısı olarak bilinen Viktor Yanukoviç rakip olmuşlardır. Bu seçimi, Yanukoviç’in %3’lük bir farkla kazandığı ilan edilmiştir. Bunun üzerine Yuşçenko ve Batı taraftarları Donetsk ve Luhansk bölgelerinde seçimlere hile karıştırıldığı iddia etmiş, Kiev’deki Bağımsızlık Meydanı ve Ukrayna Parlamentosu önünde taraftarlarını gösteri düzenlemeye ve seçimi protesto etmeye teşvik etmiştir. Protestoların büyümesi sonucunda seçimler geçersiz ilan edilmiş ve Aralık 2004’te tekrarlanmış ve bu seçimleri Yuşçenko kazanmıştır. Yuşçenko’nun devlet başkanlığı sırasında Batı yanlısı bir politika tercih edilmiş, fakat Turuncu Devrim sonrasında istikrarın bozulması ve reformların hayata geçirilememesi sorunların giderek daha da büyümesine yol açmıştır. Ayrıca AB’nin üyelik teklifi yerine Ukrayna’yla ikili ilişkileri geliştirmeyi önermekle yetinmesi, 2013 sonrası ortaya çıkan siyasi krizin daha da büyümesinde etkili olmuştur (Tüysüzoğlu, 2011, s. 64-66).

Her ne kadar Turuncu Devrim ile iç siyasi dengeler değişse ve Ukrayna Batı’yla olan ilişkilerini güçlendirmeye çalışsa da hükümet bu anlamda istediği hedefe tam olarak ulaşamamıştır. Ukrayna’da 2010’da gerçekleşen seçimlerde Rusya taraftarı olan Yanukoviç devlet başkanı olarak seçilmiştir. Böylelikle dış politikada yeniden iki taraf arasında siyasi çelişki durumu ortaya çıkmıştır (Kuzio, 2012, s. 407).

Yanukoviç’in 2013’te AB’yle imzalanması beklenen “Ortaklık ve Serbest Ticaret Anlaşmasını” 10 gün kala imzalamaktan vazgeçmesi sonucunda, Rusya-Ukrayna savaşının kıvılcımı ateşlenmiştir. Yanukoviç’in bu anlaşmadan çekilmesinin en büyük nedeni ise Rusya’dan “Avrasya Ekonomik Birliği’ne” üyelik sözü ve ekonomik

yardımlar gibi birtakım teşviklerin gelmesidir. Ayrıca Ukrayna krizi, Rusya ile Batı arasındaki genel mücadelenin Ukrayna'daki yansımasının bir sonucu olarak patlak vermiştir. 2013 yılında Ukrayna Devlet Başkanı Viktor Yanukoviç'in AB ile müzakere etmekte olduğu ekonomik anlaşmayı reddederek Rusya'nın 15 milyar dolarlık karşı teklifini tercih etmiştir. Ancak Yanukoviç'in Rusya yanlısı politikalarını Kasım 2013'te Batı taraftarı vatandaşlar Kiev'de protesto etmiştir. Gösteriler, AB ile yakın bağları destekleyen "Euromaidan" siyasi hareketi tarafından düzenlenmiştir. Giderek artan tepkilere, yolsuzluk ve insan haklarıyla ilgili protestolar da eklenince can kayıpları yaşanmıştır. AB'nin 21 Şubat 2014 tarihinde Devlet Başkanı Yanukoviç ile muhalefet partileri arasında arabuluculuk yapma çabaları, Fransa (Laurent Fabius), Almanya (Frank-Walter Steinmeier) ve Polonya (Radoslaw Sikorski) dışişleri bakanlarının aracılık ettiği "Krizin Çözümüne İlişkin Anlaşma" ile sonuçlanmıştır. Bu anlaşma, diğer hususların yanı sıra, şiddet kullanımından kaçınılmasını, 2004 Anayasası'nın yeniden yürürlüğe girmesini, ulusal birlik hükümetinin kurulmasını, anayasal reform sürecinin başlatılmasını ve Aralık 2014'e kadar cumhurbaşkanlığı seçimlerinin yapılmasını öngörüyordu. Ancak anlaşma 22 Şubat 2014 tarihinde Cumhurbaşkanı Yanukoviç'in ülkeyi terk etmesi ve parlamento tarafından derhal görevinden alınması nedeniyle hiçbir zaman uygulanmamıştır. Yanukoviç'in görevden alınması anayasaya uygun olmamasına rağmen, AB kısa süre içinde yeni hükümeti ve geçici cumhurbaşkanını tanımıştır (Tolksdorf, 2014, s. 113).

Batı'nın desteğini alan yeni hükümet, Rusya ile ilişki kurmayacağını ve bu süreçten itibaren Batı ile olan ilişkilere yoğunlaşacağını belirtmiştir. Fakat bu sefer Ukrayna'nın doğusunda yaşayan Rusya yanlısı vatandaşlar hükümet aleyhine protestolar başlamıştır. Bu protestolar sonucunda Ukrayna'daki ekonomik ve siyasi düzen tamamen altüst olmuştur. Rusya ise yaşanan gelişmeleri kendi lehine çevirmek amacıyla Kırım'a yönelik yeni politikalar uygulamıştır. Rusya'nın Kırım'ı askeri müdahaleyle ilhak etmesi ise Ukrayna krizini tırmanışa geçirmiştir. Kırım'ın ilhakı ile Ukrayna'nın Batı yönlü politika izleme isteğine, Rusya tarafından yakın çevre doktrininde belirtilen güvenlik tehdidine karşı müdahale söylemiyle bir cevap verilmiştir (Treisman, 2016, s. 51).

Rusya'nın yakın çevre politikasında, kendi güvenliği için ve bölgesel politikalar adına Kırım ve burada bulunan Karadeniz filosu çok önemlidir. Çünkü bu bölge hem jeopolitik hem de jeostratejik olarak Orta Asya, Kafkaslar, Karadeniz ve oradan da Akdeniz'e açılan bir yol olması nedeniyle Rusya için vazgeçilemez noktadadır (Clarke, 2019: 18). Kırım krizi sürecinde kurulan Rusya yanlısı hükümet, bağımsız olmak ve Rusya'ya bağlanmak için bir referandum düzenlemiştir. Kırım Özerk Cumhuriyeti Parlamentosunun 16 Mart 2014'te düzenlediği bir halk oylaması sonucu katılımın %83 olduğu referandumda, katılım sağlayanların %97'si Rusya'ya katılma kararı almıştır. Ancak bu referandum uluslararası alanda geçerli kabul edilmemiştir. Buna rağmen Kırım tek taraflı olarak bağımsızlığını ilan etmiştir. Ardından 18 Mart 2014'te Putin tarafından yapılan düzenlemeyle Kırım'ın Rusya'ya bağlanması sağlanmıştır (United Nations, 2014).

Yaşanan gelişmeler üzerine ise AB ve Ukrayna arasında, AB'nin Ukrayna'ya desteği amaçlı "AB-Ukrayna Ortaklık Anlaşması" imzalanmıştır. Ayrıca Kırım'ın işgalinin durdurulması adına Rusya'ya birçok yaptırımda bulunulmuştur. Yaptırımlar, hedef alınan bir hükümet ya da kuruluşun davranışını değiştirmeye zorlamak için kullanılabilen bir ekonomik baskı biçimidir. AB'nin Rusya'ya yönelik yaptırımları mal varlıklarının dondurulması, seyahat yasakları ve ekonomik iş birliğine getirilen kısıtlamalar gibi tedbirleri içermektedir. Yaptırımların Rus ekonomisi üzerinde, özellikle de enerji ve finans alanlarında önemli bir etkisi olmuştur. Yaptırımlar çatışma çözme çabalarında bir araç olabilirken, genellikle çatışmaları çözmenin birincil aracı olarak görülmezler. Yaptırımlar daha ziyade tarafları müzakere masasına oturmaya veya daha geniş bir çatışma çözümü sürecinin parçası olarak belirli koşulları kabul etmeye zorlamak için bir araç olarak kullanılmıştır (Pfeil, 2015, s. 3).

Fakat bu durum Rusya'nın kararını etkilememiş ve çizmiş olduğu planı uygulamaktan alıkoymamıştır. Bu durumda Rusya'ya yakın bölgede bulunan devletler de tavır gösterme bağlamında çekimser kalmıştır. Rusya'nın kurucusu olduğu Şangay İşbirliği Örgütü'nde bulunan üyelerin tutumları buna somut örnek oluşturmaktadır. Sovyetler Birliği zamanındaki baskın atmosferin devam ettiği ve Rusya'nın öncü karar verici olduğu her ne kadar bilinse dahi bu devletler de sıra bize de gelebilir düşüncesi ile arabulucu olma ihtimalini bile üstlenmemişlerdir (Öztopal, 2018, s. 125). Diğer

yandan sadece Batı devletlerini değil Asya devletlerini kapsayan ve çeşitlilik içeren Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı (AGİT) da insan hakları, egemenlik hakları gibi ciddi konuları ele almasına rağmen etkili kararlar alamamıştır. Örgüt, Rusya ve Ukrayna arasındaki durumun daha kötüye gitmemesi için bazı kararlar alsa bile bu kararlar Minsk Protokolü çerçevesinin ötesine geçememiştir.

Rusya-Ukrayna krizinde, sorununun ortaya çıkması ve büyümesi süreçlerinde Batı'nın tepkisi, oynadığı roller ve aldığı kararlardan dolayı daha ön planda olmuştur. Bu süreçte Batı'nın olayları kendi çerçevesine göre yorumladığı ve bir bakıma şekil verdiği aşikârdır. Bunun yanında üçüncü taraf olarak Batı coğrafyası dışındaki devletlerin tutumu da bu çatışma sürecinde önemli yer tutmaktadır. Çünkü aslına bakılırsa uluslararası sistem denildiği zaman zihinde tüm devletlerin kararlarının yansıdığı bir kavram canlanmaktadır. Rusya-Ukrayna çatışmasında kritik nokta olan Kırım'ın ilhak edilmesinde İslam İşbirliği Teşkilatı Batı kadar görünür tepkiler vermemiştir. Bölgede yaşayan ve önemli nüfusa sahip olan Tatarlar düşünüldüğünde Müslüman devletler sadece çağrı yapmakla yetinmişlerdir. Böyle olunca bu devletlerin arabulucu konumu yetersiz kalmış hatta neredeyse hiçbir çözüm önerisi sunulmamıştır.

Rusya'nın Kırım'ı kendisine bağlamasının ardından, Ukrayna karşıtı ayrılıkçı bölgelerde de bu istek giderek büyümüş ve protestolara neden olmuştur. Ukrayna'nın doğusunda bulunan Donbass bölgesindeki Donetsk ve Luhansk eyaletlerinde de protestolar başlamıştır. Aynı Kırım'da olduğu gibi Mayıs 2014'te bu eyaletler de Ukrayna'dan bağımsız olup Rusya'ya bağlanmak için referandum oylaması yapmıştır. Donetsk bölgesinde seçmenlerin yüzde 80'inden fazlası bağımsızlığı desteklemiştir. Luhansk'taki referandumda ise seçmenlerin yüzde 96'dan fazlası bağımsızlığı desteklemiştir. Fakat bu referandum sonuçları Ukrayna, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği ülkeleri de dahil olmak üzere hiçbir hükümet tarafından resmi olarak tanınmamıştır (Macfarquhar, 2014).

Ukrayna hükümeti ile Donbass bölgesindeki ayrılıkçılar arasındaki çatışmalar 2015 yılının Şubat ayına kadar devam etmiştir. Yaşanan çatışmaların sona ermesi ve ateşkes

ilan etmek adına, Minsk Protokolü imzalanmıştır. Minsk Protokolü olarak bilinen ilk anlaşma 2014 yılında Ukrayna, Rusya ve AGİT'ten oluşan Ukrayna Üçlü Temas Grubu tarafından Fransa ve Almanya liderlerinin arabuluculuğunda Normandiya Formatı olarak adlandırılan bir formatta hazırlanmıştır. Belarus'un Minsk kentinde yapılan kapsamlı görüşmelerin ardından anlaşma 5 Eylül 2014 tarihinde Üçlü Temas Grubu temsilcileri ve statüleri tanınmaksızın kendilerini bağımsız ilan eden Donetsk Halk Cumhuriyeti (DPR) ve Luhansk Halk Cumhuriyeti (LPR) liderleri tarafından imzalanmıştır. Fakat bu protokol, çatışmaları durdurmakta başarısız olmuş ve bu nedenle 12 Şubat 2015 tarihinde "Minsk II" adlı gözden geçirilmiş ve güncellenmiş bir anlaşma daha imzalanmıştır. Anlaşmada ateşkesin sağlanması için tüm ağır silahların geri çekilmesi kararı alınmıştır (United Nations, 2015). Ancak bu anlaşma her iki tarafça da sıklıkla ihlal edilmiştir. Çatışmaların çözümünde, temel nedenler gözardı edildiğinde ve taraflar arasında ortak bir paydada buluşmadığı takdirde bu tarz çatışmaların tekrardan başlaması kaçınılmazdır. Minsk protokolü, Rusya-Ukrayna arasındaki çatışma için alınan kararların aslında geçici olduğunu gösteren ve ayrıca üçüncü tarafların somut çözüm ortaya koymadan sorunların bittiğine dair bir düşünce ile hareket ettiklerini ima eden bir belge niteliğindedir. Yaşanan olayların sonrasında barışı sürdüremeyen anlaşmalara bir örnektir. Ateşkes uygulansa dahi çatışma çözümünde sürdürülebilirlik gerçekleşmemiş, barış için samimi tutum sergilenmemiş ve taraflar masaya oturmamıştır.

Rusya'nın Kırım'ı ilhakından sonra Ukrayna'nın Batı ile olan ilişkilerine daha fazla önem vermesi ve sonrasında özellikle NATO'yla olan ilişkileri, Rusya'nın kendi sınır güvenliğinin tehdit edildiğini beyan etmesine sebep olmuştur. Rusya, Ukrayna'nın Minsk Anlaşması'nı ihlal ettiğini öne sürerek Ukrayna'nın doğusundaki ayrılıkçı hareketleri desteklemeyi sürdürmüştür. Rusya, 2021 yılının Nisan ayında Ukrayna sınırına tatbikat amacıyla askeri sevkiyat başlatmıştır. Rusya'nın, Ukrayna sınırına, özellikle Kırım ve Donbass bölgesine yaklaşık 180 bin asker yığması ve NATO'nun Ukrayna krizi nedeniyle bölgeye asker ve silah sevkiyatını yoğunlaştırması gerilimin tırmanmasına yol açmıştır (BBC, 2021).

Rusya, NATO'nun uygulamış olduğu askeri sevkiyatları ve yayılcı politikaları bir tehdit ve çevreleme politikası olarak algılamaktadır (Harris, 2022). Bu sebeple askeri

sevkiyatlara devam etmiştir, ancak bu durum uluslararası sistemde yeni güvenlik ikilemelerine ve huzursuzluğa sebep olmuştur. Yaşanan krizin daha fazla büyümemesi ve önlenmesi adına, Rusya ve Ukrayna arasında arabuluculuk yapacak, her iki devletle ilişkileri iyi olan tarafsız bir hakem olarak Türkiye Kasım 2021’de arabuluculuk teklifi yapmıştır (TRTHaber, 2021). Ancak uluslararası sistemde ortaya çıkan bu krizin, daha büyük çatışmalara dönüşmeden çözüme kavuşturulmasına yönelik yapılan diplomatik girişimlerde de pozitif bir ilerleme sağlanamamıştır. Donbass bölgesindeki çatışmaların tekrardan alevlenmesi ve Putin’in 21 Şubat 2022’de Donbass bölgesinde bulunan Donetsk ve Luhansk’ın bağımsızlığını tanıdığını açıklaması durumu daha da çözümlenemez bir hâle getirmiştir (BBC, 2022).

24 Şubat 2022’de Putin, yapmış olduğu konuşmada 2015 yılında imzalanan Minsk Protokolü’nün geçersiz olduğunu söylemiş ve bağımsızlığını kabul ettiği bölgede askeri operasyon başlattığını duyurmuştur. Böylece iki devlet arasındaki kriz bir savaşa dönüşerek çözümün giderek zorlaştığı bir durum hâline gelmiştir. Putin bu müdahalenin “özel askeri operasyon” olduğunu dile getirerek bunun bir işgal olmadığını iddia etmiştir. Putin, bu “özel askeri operasyon”un temel hedefinin Ukrayna’nın silahsızlandırılması ve bölgenin Rus otoritesine karşı çıkan “Neo-naziler”den temizlenmesi, böylece Rusya’nın güvenliğinin tesis edilmesi olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca çatışmaların durması için birtakım koşullar sunmuştur (Aljazeera, 2022). Buna göre;

- 1) Ukrayna NATO’ya üye olmayacak ve tarafsızlık pozisyonunu koruyacak,
- 2) Kırım Rusya’nın bir toprağı olarak tanınacak,
- 3) Donetsk ve Luhansk Halk Cumhuriyetleri’ne bağımsızlık verilecek,
- 4) Ukrayna askerden arındırılacak ve silahsızlandırılacak,
- 5) Ukrayna, Putin’in Ukrayna yönetimi hakkındaki önceki sözlerine dayanarak esasen bir hükümet değişikliği anlamına gelecek olan bir “denazifikasyon” sürecinden geçecek,
- 6) Rusça Ukrayna’nın ikinci resmi dili olacak ve kullanımını yasaklayan tüm yasalar yürürlükten kaldırılacak (Marca, 2022)

Putin'in belirtmiş olduğu bu koşullara göre, Rusya yalnızca Donbass bölgesini değil bunun ötesinde Ukrayna'yı tamamen kendi kontrolü altına almak istemiştir. Elbette bu koşullar altında Ukrayna'nın çatışma çözümüne pozitif bir şekilde yaklaşmayacağı da anlaşılmaktadır. Sonuçta atışma çözümü kuramlarına göre, çatışmaların çözüme kavuşabilmesi için öncelikle her iki tarafın ortak bir söylemde bir araya gelmesi, gerekirse kendilerinden taviz vermesi gerekmektedir. Fakat Rusya'nın sert tutumu bu çatışmaların çözüme kavuşup, barış inşasının sağlanmasına olanak sağlamamaktadır. Rusya ve Ukrayna atışmanın iki tarafı olarak birbirlerinin çıkarlarını tam olarak görmemiş ve aslında bu çıkarları kabul etmemiştir. Çatışma zm kavramında tarafların birbirine olan yaklaşımı odak noktayı oluşturduğu için öncelikle bu adımın sağlam atılması bu açıdan önem taşımaktadır. atışmanın oluşmasının ardından üçüncü taraflar birey ya da kurum olarak önerilerini ortaya koymuşlardır.

Rusya-Ukrayna savaşının ortaya çıkmasının ardında birden fazla karmaşık faktör bulunmaktadır ve üçüncü tarafların müdahale edememesi veya çatışmayı engelleyememesi de çeşitli nedenlere dayanmaktadır. Öncelikle Ukrayna ve Rusya arasındaki ilişkiler, tarihsel olarak karmaşık ve derin köklere sahiptir. Sovyetler Birliği döneminden bu yana süregelen tarihi, kültürel ve siyasi faktörler, iki ülke arasında anlaşmazlıklara yol açmış ve çatışma riskini artırmıştır. Rusya'nın Sovyetler Birliği'nden gelen tarihsel bütünlük vurgusu ve Ukrayna'nın Batı'ya dönük olması taraflar arasındaki duvarı oluşturmuştur. Jeopolitik çıkarlar bir diğer nedeni oluşturmuştur. Hem Ukrayna hem de Rusya, jeopolitik olarak önemli bölgelerde bulunmaktadır. Bu nedenle, üçüncü tarafların da içinde yer aldığı uluslararası oyuncular, çatışmanın ortaya çıkmasında veya çözülmesinde kendi çıkarlarını dengelemek durumunda kalmışlardır. Diğer taraftan çatışma çözümüne yönelik kavramlar teorik çerçevede kolay gibi gözükse bile özellikle uluslararası ilişkilerde var olan karmaşıklıklar, üçüncü tarafların çatışmayı etkili bir şekilde çözmesini zorlaştırmıştır. Farklı ülkelerin farklı politika ve çıkarları, uluslararası iş birliğini engelleyebilir. Bu durum ise diplomatik iletişim eksikliğine veya taraflar arasındaki güvensizlik, çatışmanın tırmanmasına ve uluslararası müdahalenin etkisiz kalmasına neden olabilmektedir.

Bunun yanında uluslararası örgütlerin (örneğin BM veya AB gibi) çatışmaları çözme yetenekleri sınırlı olabilir. Üye ülkeler arasındaki anlaşmazlıklar veya çatışan çıkarlar, bu örgütlerin etkin çözümler sunma yeteneğini sınırlayabilir. Üçüncü tarafların çatışmayı engellemek adına askeri müdahale veya baskı yöntemleri gibi sert güç kullanmaları da çatışmanın tırmanmasına veya çatışma riskini artırmasına yol açabilir. Ayrıca, tarafların birbirlerine yönelik tehdit algıları da çözüm sürecini zorlaştırabilir. Yine çatışmanın bölgesel ve yerel dinamikleri, üçüncü tarafların etkisini sınırlamaktadır. Bölge ülkeleri ve etnik gruplar arasındaki ilişkiler, dış müdahalenin etkisini kısıtlamaktadır. Üçüncü tarafların Ukrayna-Rusya savaşını engellemekte veya çözüme başarısız olmalarının arkasında yatan nedenler oldukça karmaşıktır ve uluslararası politika, güvenlik, diplomasi ve çıkar dengeleri gibi bir dizi faktörü içermektedir. Bu nedenle bir sonraki bölümde birtakım öneriler ışığında bahsedilecek olan, üçüncü tarafların çatışma çözümü çabaları kısa vadede başarısız olmuş ve çatışmalar engellenememiştir.

3. Rusya-Ukrayna Savaşı'nda Üçüncü Taraflar ve Çatışma Çözümü Önerileri

Rusya-Ukrayna savaşına üçüncü aktörlerin katılımı, çatışmanın çözüm sürecine tarafsızlık, arabuluculuk becerileri, deneyim, kaynaklar ve uluslararası meşruiyet getirmeleri bakımından hayati önem taşımaktadır. Bu aktörlerin katkıları diyalogun teşvik edilmesine, ortak bir zemin bulunmasına ve çatışmanın barışçıl çözümüne giden yolun kolaylaştırılmasına yardımcı olabilir. Fakat her ne kadar üçüncü taraflar çözüm önerilerinde bulunsalar bile, o sırada yaşanan yeni gelişmelerin yaşanması ve aslında temel sorunların nedenleri çözümlenmeden önerilerde bulunulması arabulucuların etkisiz kalmasına neden olmuştur.

Çatışma çözümünün temel amaçlarından biri, daha önceki çatışmalarda işe yarayan önerilerden ders çıkarmak ve bu dersleri mevcut ve yeni çatışmalara uygulamaya çalışmaktır. Bu nedenle çatışma çözümüne dahil olan üçüncü tarafların, geçmişte başarılı olan önerilerin analizini yapıp yeni çatışmalara uyarlamaları önemlidir. Kent Üniversitesi Çatışma Analizi Araştırma Merkezi direktörü “Neophytos Loizides”,

Rusya-Ukrayna çatışmasının çözümü için birtakım önerilerde bulunmuştur (Loizides, 2022). Bu önerileri hazırlarken diğer çatışmalarda uygulanmış çatışma çözümü ve barış inşası unsurlarından yararlanmıştır. Bu öneri taslaklarının elbette hazırlanmasından günümüze kadar yaşanan olaylar ve Rusya-Ukrayna savaşı dikkate alındığında bu önerilerin güncellenmesi gerekecektir. Bununla birlikte plan, kabul edilmesi için tarafların mevcut pozisyonlarının ve çerçevelerinin değişmesi gerekse de her iki tarafın da temel çıkarlarını karşılama değerine sahip olacak sistematik birtakım öneriler içermektedir.

Çatışmaya birey olarak üçüncü taraf konumuyla yaklaşan Loizides'in çatışma çözümüne yönelik önerilerine göre, çözüm için öncelikle birtakım ön koşulların sağlanması gerekmektedir. Buna göre derhal ateşkes ilan edilmeli ve 24 Şubat 2022'deki sınırlara geri dönülmeli, geniş kapsamlı, çok bölgeli ve çok etnikli Ukrayna'ya bağlılık sağlanmalı ve son olarak kapsamlı bir çatışma çözümünü amaçlayan, çok taraflı çapraz müzakereler düzenlenmelidir. Bununla birlikte zarar gören altyapı ve binaların yeniden işlevsel hâle getirilmesi için yeniden yapılandırma fonlarının kurulması gerekmektedir (Loizides, 2022). Loizides, üçüncü bir göz olarak olaya yaklaşırken Rusya ve Ukrayna arasındaki durumu yeni bir olay gibi değerlendirmiştir. Bu değerlendirme, yaşanan çatışmanın derinliğine sığ bir bakış açısı getirmekle birlikte çatışma çözümündeki tarafların çıkarlarının daha derinlemesine düşünülmesini gerekli kılmaktadır. Üstelik, üniversite kurumunda çalışan birisi olarak önerisinin daha etkili olması adına sivil toplum kuruluşları ile hareket edebilir ve bunlarla fikir alışverişinde bulunarak alternatif çözümler üretebilirdi.

Bir diğer önemli öneri ise bölgesel düzenlemeler üzerine atılmıştır. Donetsk ve Luhansk bölgeleri için Ukrayna içerisinde özerk statü ya da Kosova'da olduğu gibi geçici statü düzenlemesi ve önümüzdeki beş yıl içerisinde müzakere edilmesi gerekmektedir. Sonrasında ise çevredeki belediyelerin yeni Donetsk ve Luhansk bölgelerine katılmalarına yeni referandumlar yoluyla ve özerk statü kabul edildikten sonra izin verilmesi bölgedeki tansiyonu azaltacaktır (İspanyol özerklik modeli). Kırım ile Ukrayna arasında, aynı İrlanda Cumhuriyeti/Kuzey İrlanda modelinde olduğu gibi güçlü ekonomik bağlara sahip ortak egemenlik-çifte vatandaşlık ve serbest seyahat/ticaret anlaşmasının yapılması gerekmektedir. Bununla birlikte rıza ilkesi

düzleminde, yani Kırımlıların gelecekte yapılacak bir referandumda Ukrayna'ya yeniden katılıp katılmamasına yönelik bir sonuç önem arz etmektedir (örneğin, Ukrayna parlamentosu ve siyasi otoritelerinin davetini takiben 15 yıl içinde) (Loizides, 2022). Bölgesel düzenlemeler siyasi kurumların işlemesi açısından faydalı öneriler olarak değerlendirilebilirken Kosova'ya uygulanan geçici statü önerisi başka sorunlara gebe olabilir ve çatışmanın boyutunu derinleştirebilir.

Çatışmaların yeniden başlamaması adına ise Bosna'da olduğu gibi geniş yetkilere sahip karşılıklı olarak kabul edilmiş bir BM barış misyonunun görev alması gerekmektedir. Fakat çatışmanın en büyük etmenlerden olan Ukrayna'nın NATO'yla olan ilişkileri durdurulmalı, mevcut olan anlaşmaların (Budapeşte memorandumu) ve siyasi garantilerin (AB üyeliği yoluyla) yinelenmesi gerekmektedir (Burchard, 2022). Bölgesel güvenliğin sağlanması ise Donetsk ve Luhansk'ın kendi karma etnik kökenli güvenlik/polis güçlerine sahip olmasıyla çözümlenecektir (örn. ABD/İrak). Ayrıca dil sorunu ile ilgili bir çözüm olarak iki dilli bir sisteme geçilmesi yani Kanada modelinde olduğu gibi Ukraynaca/Rusça kullanılması önerilmekte ve Ortak Kültürel Miras Komitesi'nin kurulmasının çatışmaları azaltacağı düşünülmektedir.

Bir başka öneri ise İtalyan hükümetinden gelmiştir. Çatışmanın sona erdirilmesi için dört maddelik bir plan önermiş ve bu plan Mayıs 2022'de BM Genel Sekreterine sunulmuştur. Plan (1) ateşkesi, (2) Ukrayna'nın tarafsızlığı ve AB üyeliğini, (3) Donbass ve Kırım için özerklik anlaşmalarını, (4) Rusya'nın 24 Şubat öncesi sınırlara çekilmesini ve Batı'nın Rusya'ya uyguladığı yaptırımların hafifletilmesini içeren bir Avrupa güvenliği anlaşması öngörmektedir. Plan hem Ukrayna hem de Rusya tarafından reddedilmiş ve İtalya Dışişleri Bakanı ise zamanın olgunlaşmadığını söyleyerek teklifi geri çekmiştir geçmiştir (Alcaro ve Mikhelidze, 2022). İtalya'nın bu önerileri bir bakıma uluslararası sistemin düşünce yapısını yansıtan bir parça özelliğini taşımaktadır. Şöyle ki Ukrayna ve Rusya çatışmasının anlaşılması ve büyümemesine dair uluslararası sistem, olaya dikkatle yaklaşmamış ve çözüm yollarını uygulamakta geç kalmıştır. Arabulucu olan aktörlerin bu sistemin bir parçası olması ve buna uygun hareket etmeleri kaçınılmaz olduğundan suni bir tutum oluşmakta gerçek çözüm sistem içerisinde ufalanmaktadır.

Bir diğerk önemli taraf ise Türkiye olmuştur. Her iki ülke ile ilişkilerini diplomatik olarak pozitif bir şekilde sürdürmeye çalışan Türkiye, ilk olarak Kasım 2021’de arabuluculuk çağrısında bulunmuştur. Bu çağrı üzerine 10 Mart 2022 yılında Antalya Diplomasi Forumu’nda Rus ve Ukrayna heyetleri bir araya gelmişlerdir. Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu bu görüşmede her iki tarafı dinleyerek, tarafların talepleri ve ihtiyaçlarının neler olduğunu gözlemlene imkânı yakalamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2022). Çatışmaların üçüncü taraflarca analiz edilmesi, çatışma çözümü için ortak bir diyalog ortamının şekillenmesi için önemlidir. Ancak Antalya’da yapılan bu görüşmeler somut bir çözüme ulaşılammamıştır.

Ukrayna hükümeti 29 Mart 2022’de gerçekleşen İstanbul görüşmelerinde ise 10 maddelik bir barış planı önermiştir. Ukrayna, uluslararası güvenlik garantileri karşılığında tarafsızlığı ve herhangi bir ittifaka bağlı olmamayı kabul edeceğini belirtmiştir. Ayrıca Türkiye’nin de dâhil olduğu 11 ülkeden (Rusya, Büyük Britanya, Çin, ABD, Fransa, Türkiye, Almanya, Kanada, İtalya, Polonya ve İsrail) oluşan bir garantör ülkeler grubu görmeyi arzu ettiklerini belirtmiştir. Ukrayna, Garantör güçlerin rızası olmadan topraklarında askeri tatbikat gerçekleştirmeyecektir. Ayrıca yabancı birliklere ya da üslere ev sahipliğı yapmayacaktır. Ukrayna ve Rusya, Kırım ve Donbass’ın geleceğı konusunda, bu meselelerin 15 yıl içinde çözüme kavuşturulması amacıyla ikili görüşmeler yürüteceklerdir (Meduza, 2022). Fakat Zelenskiy bu önerileri, Bucha’daki katliamın ortaya çıkmasının ardından geri çekmiştir. Garantör devletler burada üçüncü taraf olarak onlara verilen statüyü sorun çözmeye çalışmaktan ziyade Rusya’nın saldırı ihtimalini düşünerek kendi güvenlik endişelerini öne çıkartmak için kullanmaya meyletmışlerdir. Aslında her bir ülke kendi sorunlarını ön plana çıkarmak yerine koruyucu sıfatına odaklanmalı ve bunu Rusya’ya karşı güç birleşmesi olarak değil barışı-düzeni korumaya çabalayan birlik niteliğinde gerçekleştirmelidir.

Türkiye’nin Rusya-Ukrayna savaşında uzlaştırıcı olarak bir diplomatik girişimi ise Eylül 2022’de yaşanan esir krizinde olmuştur (Time, 2022). Özellikle üçüncü Cenevre Sözleşmesi’nde yer alan harp esirlerine yapılacak muameleye ilişkin sözleşme uyarınca, çatışma ve savaşlarda üçüncü taraflar bir güvenlik koridoru oluşturarak bu esirlerin değış-tokuş yapılmasına olanak sağlamaktadır. Her ne kadar Türkiye her iki

tarafı tarafsız bir ortamda bir araya getirmeye çalışsa bile, uygulamış olduğu diplomatik faaliyetler yalnızca günümüzde ortaya çıkan sorunları gidermeye yönelik olmuştur. Ancak çatışmaları durdurmak için yeterli diplomatik ortam sağlanamamıştır.

Türkiye, çeşitli yollarla girişimde bulunmaya çalışmış ve girişimleri bu çatışma için yeterli olmamıştır. Türkiye'nin arabuluculuk çağrısı ve denge siyaseti izleme tutumu üçüncü taraf olarak tutarlı bir siyasi karar olarak görünse bile uluslararası olayların gelişimi bu kararın zayıflamasına neden olmuş ve Türkiye'nin tavrını etkili şekilde ortaya koymasını engellemiştir. NATO'nun bünyesine dahil olmak isteyen ülkeler (İsveç, Finlandiya) ve bunların Türkiye'deki terör faaliyetlerine yaklaşımları Türkiye'nin Rusya'ya yakın durma ihtimalini artırmıştır. Bununla birlikte Ankara ve kamuoyunda Batı'ya karşı güven sorunu yaşansa dahi Türkiye'nin NATO'daki üyeliğinin sorumluluğu Rusya ve Ukrayna arasındaki çatışmada sert tavır koyma konusunda ya da etkili karar vermede temkinli yaklaştığını göstermektedir. Bu doğrultuda Türkiye, NATO içerisindeki yeni üye girişimlerine yönelik objektif tutumunu koruyup Batı'nın Rusya'ya karşı olan politikalarının sonuçlarını gerçekçi şekilde ortaya koyan üye rolünde olmalıdır. Böylece, çekimser tavrından dengeleyici güç olma ve üçüncü taraf olarak etkinliğinden söz edilebilir.

Bu çatışma çözümüne yönelik girişimler çoğunlukla çatışmanın başlangıcında ihtilafli olan konularla ilgilidir. Ancak çatışma süresince yeni sorunların ortaya çıkması, çözümün giderek olanaksız hâle gelmesine neden olmaktadır. Özellikle Rusya'nın sivillere karşı uygulamış olduğu savaş suçları, sivillerin yerlerinden edilmesi ve büyük çaplı maddi hasardan sorumlu olması, Ukrayna'nın Donbass'taki müdahaleleri ve Rus topraklarına saldırıları gibi sebepler her iki tarafı da çözümden giderek uzaklaştırmaktadır. Adaletin yerine getirilmesi için savaş suçları mahkemelerinin faaliyet göstermesi ve her iki tarafın da işledikleri savaş suçlarından dolayı hesap vermesi doğru görünmektedir. Aynı ilke doğrudan müdahalede bulunan diğer devletler için de geçerlidir. Örneğin, Nordstream doğalgaz boru hattının tahrip edilmesi uluslararası bir komisyon tarafından soruşturulmalı ve sorumlu bulunan devletlerin zararı ödemesi istenmelidir. Ancak barış anlaşmalarında genellikle barış talepleri ile adalet taleplerinin dengelenmesi ve tazminatların yeni savaşları başlatma riskini

önlemek için bağışçıların yeniden inşa masraflarını karşılaması gerekmektedir (Miall, 2023, s. 13-14). Bir çatışma yaşanırken, arabulucular (üçüncü taraflar) çözüm ve sonuca ulaşmak adına çatışmanın bir tarafından diğerine göre daha fazla beklenti içerisine girmektedir. Bu durumun istemeden dahi yapılması üçüncü tarafların gereken objektiflikten uzaklaşmasına sebep olabilir. Çözüm süreci adımlarının oluşumu ve değerlendirmenin sonuca ulaşabilmesi için tarafsızlık gerekli bir unsurdur.

Üçüncü tarafların Rusya-Ukrayna savaşı gibi uluslararası çatışmalarda tarafsız davranması sürecin barışa evrilmesi için gereklidir. Tarafsız bir pozisyon, üçüncü tarafların diplomatik itibarını korumalarına yardımcı olması için önemlidir. Çünkü taraflı bir tutum almak, diğer taraflarla olan ilişkileri zedeleyebilir ve gelecekteki diplomatik girişimleri olumsuz etkileyebilir. Bununla birlikte tarafsızlık, taraflar arasında yürütülen çözüm sürecinin güvenilirliğini artırabilir. Tüm tarafların adil bir şekilde ele alındığı ve tarafsız bir aracının arabuluculuğunu yaptığı bir süreç, sonuçların daha kabul edilebilir olmasına yardımcı olabilmektedir. Özellikle barış inşasının teşviki için tarafsız bir üçüncü taraf, çatışmanın sona erdirilmesi ve barışın sağlanması konusunda daha etkili bir aracı olabilir. Taraflar arasındaki güveni artırabilir ve tarafların taleplerini daha adil bir şekilde ele alarak kalıcı bir çözümün bulunmasına yardımcı olabilir. Sonuçta unutulmamalıdır ki taraflı bir yaklaşım, diğer ülkeleri de çatışmaya çekebilir ve çatışmanın daha da genişlemesine neden olabilir. Tarafsızlık, bölgesel istikrarı ve uluslararası güvenliği korumak için önemlidir. Elbette bu tutumu sergilerken, uluslararası hukukun ve insan haklarının üstünlüğünü vurgulamak gerekmektedir. Bu, çatışmanın çözümünde adil ve hukuki bir temel oluşturulmasına yardımcı olması adına önemlidir. Diğer yandan ise tarafsız bir aracı, taraflar arasında uzlaşma ve ortak çıkarlarını bulma konusunda daha fazla imkân yaratabilir. Tarafların farklı perspektifleri ve talepleri daha iyi dengeleyebilir.

Üçüncü taraflar kimi durumlarda çatışmaları durdurmak adına yaptırım yoluna da başvururlar. Yaptırımlar, hedef alınan bir hükümet ya da kuruluşun davranışını değiştirmeye zorlamak için kullanılabilen bir ekonomik baskı biçimidir. Yaptırımlar çatışma çözme çabalarında bir araç olabilirken, genellikle çatışmaları çözmenin birincil aracı olarak görülmezler. Daha ziyade, yaptırımlar genellikle tarafları müzakere masasına gelmeye veya daha geniş bir çatışma çözümü sürecinin parçası

olarak belirli koşulları kabul etmeye zorlamak için bir araç olarak kullanılır. AB'nin Rusya'ya karşı uyguladığı yaptırımlar, Rusya'ya davranışlarını değiştirmesi ve Ukrayna'nın egemenliğine saygı göstermesi için baskı yapmayı amaçlayan çeşitli tedbirlerden biri olmuştur (Caprile ve Delivorias, 2023).

Yaşanan çatışmalarla birlikte Rusya'nın savaş tazminatı ödemesi ve giderek daha sert ekonomik yaptırımlarla yüzleşeceğini söylemek mümkündür. Rusya, 2014 Kırım ilhakından günümüze kadar dünyanın en fazla yaptırıma (toplam 15 bin 311) uğrayan ülkesi hâline gelmiştir. 2014-2022 arası Rusya, 2 bin 695 yaptırıma maruz kalyorken, Şubat 2022 saldırıları sonrası ek 14 bin 887 yaptırımla zirveye oturmuştur (Castellum, 2023). Rusya'nın savaşı durdurması adına üçüncü taraflar bu sert önlemleri de almak durumunda kalmışlardır. Bu ülkelerden en fazla yaptırım uygulayan ülke olarak ABD 3152 yaptırım uygulamıştır, onu 2252 yaptırımla İsviçre, 2237 yaptırımla Canada, 1759 yaptırımla Avrupa Birliği ve 1757 yaptırımla İngiltere izlemiştir (Castellum, 2023). Ayrıca bu ülkelerin yanında Japonya (1123), Avustralya (1335) ve Fransa da (1693) yaptırımlarda bulunmuştur (Castellum, 2023). Yapılan bu yaptırımlarla Rusya'yı ekonomik olarak zor durumda bırakarak uzlaşmaya zorlanacağı bir diyalog ortamının yaratılması amaçlanmaktadır.

Avrupalı devletler, Donbass ve Kırım dikkate alındığında duruma daha çok ticari ve ekonomik ilişkiler üzerinden yaklaşım göstermiştir. Bu bağlamda özellikle doğal gaz açısından Rusya'ya bağımlı olmaları Rusya'nın bölgesel otoritesinin devam etmesine ve bunun artmasını sağlamıştır. Doğal gaz bağımlılığı bir bakıma bu otoriter tutumun ticaret yoluyla değişebileceği düşüncesini doğurmuş ve Avrupa'yı yanılığa sürüklemiştir. Bunun en somut örneği yaptırımların Rusya'nın izlediği politikaların değişmesinde çok etkili olmadığıdır. Üstelik Avrupa'nın kendi içerisinde yaşadığı Avrupa'nın ön plandaki devleti kim olacak endişesi ve bu endişe ile gelen AB içerisindeki sessiz rekabet Rusya'nın yarattığı tehlikenin ilerlemesini arka planda bırakmıştır. Bu duruma İngiltere'nin AB'den ayrılma sürecinin ardından Fransa ve Almanya'nın AB'yi temsil etme girişimleri örnek oluşturmaktadır. Ayrıca AB'nin geldiği bu nokta NATO'nun ön plana çıkmasını ve askeri girişimlerin ağırlığını hissettirmiştir. Böylece ABD'nin uluslararası alanda baskın olma geleneğini

canlandırmıştır. Böyle bir durum Soğuk Savaş öncesi ve sürecindeki askeri tehdit, sınır güvenliği gibi sorunların yeniden konuşulmasını gündeme getirmekle kalmamış aynı zamanda benzer olayların yaşanmasıyla bir kısır döngüye girilmesi ihtimalini de kuvvetlendirmiştir. Bununla birlikte, Çin uluslararası alanda Batı ve Rusya saflarında dengeleyici nitelikte görünse de daha çok Rusya'nın yanında yer almaktadır. Fakat ekonomi ve sanayi alanında ABD'nin yaptığı gelişimleri kendisi gösteremediği için çatışma çözümünde de dengeleyici özelliği geride kalmaktadır. Tüm bunlar, söz konusu güçlü aktörlerin üçüncü taraf olarak yaptırımlar eliyle çözüme katkıda bulunmakta zafiyet gösterdiklerini ve etkisiz kaldıklarını işaret etmektedir.

Ukrayna-Rusya Savaşı'nın çözümü için yaptırımların etkisi belirli faktörlere bağlıdır. Yaptırımlar, Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesini durdurması veya geri adım atması için uluslararası toplumdan gelen bir baskı ve ikna gücü oluşturabilmektedir. Ancak bu, Rusya'nın iç ve dış politika hedeflerine, liderlerinin tutumuna ve kamuoyunun algısına bağlı olarak değişebilmektedir.

Şu andaki stratejik tabloya bakıldığında zaman ise Ukrayna'nın nükleer silahlara sahip çok daha kalabalık bir devlete karşı kazanması pek mümkün görünmemektedir. Rusya'nın da direnmeye kararlı bir ülke olan Ukrayna'yı yenmesi pek mümkün görünmemektedir. Her iki taraf da birbirine çok zarar vermektedir. Ancak her iki taraf da henüz savaşı sürdürmenin maliyetinin uzlaşmanın maliyetinden daha fazla olduğunu düşündüğü noktaya ulaşmış değildir. Her iki taraf da eninde sonunda galip gelmeyi umduğu için karşılıklı olarak kabul edilebilir bir çözümün doğası henüz aralarında yeterince keşfedilmemiştir (Zartman, 1995).

Bu bağlamda üçüncü tarafların önerileri eşliğinde her iki devletin kaygı ve çıkarlarının farkına varması uluslararası sistemin de çok taraflı düşünmesine katkı sağlayacaktır. Dil için "Ortak Kültürel Miras" oluşumunun gerçekleştirilmesine dönük fikirler, çok taraflı müzakere çözümleri, ülkelerin diyalog ve ateşkes önerileri sorunlara çözümün kökten yaklaşım niteliğinde olduğunun ifadesidir. Fakat yine de üçüncü taraflar bu makalede açıklandığı gibi genel olarak çatışmanın çözümünde etkisiz kalmıştır. Öyle ki, referandum, kültür ve miras önerileri yapıcı adımlar olmakla birlikte sınırlara geri dönme, NATO ile daha fazla temas kurma önerisi, Kırım'ın direkt olarak Rusya'ya bırakılması düşüncesi geçici çözüm ve maddi yaklaşımı içermektedir. Halbuki

arabulucu olmak isteyen bir taraf çatışma alanını iyi okuyabilmeli ve değerlendirmelerini belirli bir süzgeçten geçirmelidir.

Ukrayna-Rusya savaşında arabulucuların çatışma çözümünde etkili olabilmesi için öncelikle, tarafsız ve adil bir tutum sergilemeleri gerekmektedir. Çatışmanın taraflarına taraf değiştirme veya çatışmayı kendi çıkarları doğrultusunda kullanma izlenimi vermemeleri gerekir. Bununla birlikte üçüncü taraflar, tarafları barışçıl müzakerelere teşvik etmeli ve diplomasi yoluyla çözüm arayışını desteklemelidir. Kendi diplomatik yeteneklerini ve ilişkilerini kullanarak taraflar arasında iletişimi kolaylaştırmalıdır. Elbette bunu yaparken üçüncü taraflar, uluslararası hukuka ve BM ilkelerine saygı göstermelidir. Çatışmanın çözümüne yönelik çabalar bu temel prensiplere dayanmalıdır. Burada karşımıza çıkan bir diğer sorun ise insani yardım ve kriz yönetiminin nasıl olacağıdır. Üçüncü taraflar, çatışma bölgelerine insani yardım ulaştırmalıdır. Sivil halkın korunması ve temel ihtiyaçlarının karşılanması için çaba göstermelidir.

Diğer taraftan üçüncü taraflar, çatışmanın temel nedenlerini ve tarafların önceliklerini anlamak için derinlemesine bir analiz yapmalıdır. Bu analiz temelinde sürdürülebilir çözüm önerileri sunulmalıdır. Bu analizleri yaparken, taraflar arasındaki güveni artırmak için samimi ve kalıcı önermeler sunulmalıdır. Ateşkesin sağlanması, askeri geri çekilme gibi adımlar güven oluşturabilir. Bunun yanında çatışmaları durdurmak adına nasıl uzlaşa sağlanabilir sorusu önemlidir. Arabulucular, taraflar arasında kabul edilebilir bir uzlaşma arayışında olmalıdır. Tarafların temel endişelerini anlayarak, çatışmanın temel nedenlerine yönelik çözüm yolları önermelidir. Bu uzlaşa yöntemlerini sağlarken sağduyulu davranmalı ve bireyler arasında ortaya çıkan nefret söylemlerinden kaçınılmalıdır. Bu nedenle üçüncü taraflar, toplumlar arasında iletişimi teşvik etmeli ve halk diplomasisini desteklemelidir. Bu, barışçıl çözümün halklar düzeyinde desteklenmesine yardımcı olabilir. Unutulmamalıdır ki barış inşası için uzun vadeli planlar yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda üçüncü taraflar, çatışmanın temel nedenlerini ele alarak uzun vadeli istikrarı hedeflemelidir. Ekonomik kalkınma, siyasi reformlar ve demokratikleşme gibi alanlarda destek sağlamalıdır. Bu süreçte ise, uluslararası toplulukla iş birliği içinde hareket etmeli ve çözüm çabalarını koordine

etmelidir. Barış için atılacak bu adımlarda ortak strateji ve eşgüdüm, çözümün başarısı için önemlidir.

Ayrıca Rusya-Ukrayna savaşının çatışma çözümü için tahkim ve dava gibi hukuki mekanizmalar, taraflar arasındaki anlaşmazlıkları ve çatışmaları çözmek için kullanılabilir. Ukrayna-Rusya savaşı bağlamında tahkim, şu şekillerde kullanılabilir: Ukrayna ve Rusya arasında toprak anlaşmazlıkları varsa, taraflar bu anlaşmazlıkları tahkime sunmayı kabul edebilirler. Üçüncü taraflar, tarihsel, hukuki ve siyasi yönleri inceleyerek uygun çözümü belirleyebilirler. Ayrıca taraflardan biri ulusal veya uluslararası hukuk ihlalleri iddia ederse, bir tahkim mahkemesi bu iddiaları değerlendirebilir ve bağlayıcı bir karar verebilir. Çatışma nedeniyle ekonomik zararlar meydana gelmişse, taraflar tahkim yolunu seçerek bu zararları değerlendirebilirler. Bu, etkilenen tarafa tazminat verilmesine yol açabilir. Bu durum öncesinde bahsettiğimiz yaptırımlarla doğru orantılı bir şekilde kullanılabilmektedir. İnsani endişelerle ilgili anlaşmazlıklar varsa, sivil veya savaş esiri muamelesi gibi konuları çözmek için tahkim kullanılabilir.

215

Ukrayna-Rusya savaşı bağlamında dava şu şekillerde kullanılabilir. Savaş suçları, insanlığa karşı işlenen suçlar gibi ciddi uluslararası suç iddiaları varsa, bireyleri sorumlu tutmak için Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) gibi uluslararası mahkemelerde dava açılabilir. Uluslararası anlaşmalar veya antlaşmaların yorumlanması konusunda anlaşmazlıklar varsa, taraflar bu anlaşmazlıkları çözmek için dava yolunu seçebilirler ve mahkemelerin her tarafın yasal yükümlülüklerini açıklığa kavuşturmasına izin verebilirler. Ayrıca dava açarak, bir devletin uluslararası hukuk altındaki yükümlülüklerini ihlal edip etmediği ve hangi tür tazminatların uygun olduğu gibi devlet sorumluluğuna ilişkin konular ele alınabilir. Özellikle çatışmalar sonucunda insan haklarına yönelik ihlaller oluşmuşsa, etkilenen bireylerin tazminat ve adalet taleplerini ele almak için hem ulusal hem de uluslararası mahkemelerde dava açılabilir. Unutulmaması gereken önemli bir nokta hem tahkim hem de davanın avantajlarının ve sınırlamalarının olduğudur. Bu mekanizmaların tercihi, uyumsuzluğun doğası, tarafların katılım isteği ve kararların uygulanabilirliği gibi faktörlere bağlıdır. Tahkim ve dava, her ne kadar tarafların katılımı ile gerçekleşen araçları ifade etse bile, üçüncü tarafların başarıya ulaşmasında en etkili unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çünkü atılan adımlarda arabulucuların ne kadar etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Fakat Rusya-Ukrayna krizinin, odak sorunların büyümesi, çatışma sürecinin uzaması atılan adımların yetersizliğini ortaya koymaktadır. Arabulucular, sorunu görme, çözüm arayışına girme, bu arayış sırasında uluslararası alanda olabilecek sonuçları ortaya koyma adımlarını ekonomik ilişkiler, geçici anlaşmalar ve öncelikli ülke çıkarlarının gerisinde tutmuştur. Doğal olarak bu tutum, onları dava ve tahkim gibi büyük sorumluluk içeren ve aktif olmayı gerektiren çözüm sürecinden uzak tutmuştur. Dolayısıyla üçüncü taraflar, genel itibarıyla diplomasinin etkili işletilmesi, yaptırım ve tarafsızlık konularında etkisiz kalıp çatışmanın çözüme kavuşturulması bakımından zafiyet göstermiştir. Rusya-Ukrayna Savaşı'nın seyri bu vahim durumun ciddiyetini ortaya koymaktadır.

Sonuç

Çatışma çözümüyle alakalı örneklere baktığımızda çözüme kavuşmuş süreçlerin çok az olduğunu görmekteyiz. Bunun en büyük sebebi üçüncü tarafların çatışmaları analiz ederken temel kök sorunları göz ardı etmeleridir. Bunun yanında çatışan tarafların değerlerini yanlış tanımlayarak yeni çözüm önerileri sunmak çözümü zorlaştırmaktadır. Diğer taraftan çatışma çözümünde genel algı çözümün hemen gerçekleşeceği düşüncesidir, halbuki zıt kutuplar arasında empatinin kurulabilmesi için zamana ihtiyaç duyulmaktadır. Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistemi etkileyen Rusya'nın 2014'te Kırım'ı ilhak etmesinden sonra ortaya çıkan en büyük krizlerden biri olarak görülen Rusya-Ukrayna Savaşı'nın çözüme kavuşturulması adına birçok girişimde bulunulmuştur. Rusya-Ukrayna Savaşına üçüncü taraf olarak dahil olan bireyler, devletler ve uluslararası örgütler çatışmaları durdurmak ve çözüme kavuşturmak adına birçok fikir ve öneri sunarak iki taraf arasında barışı inşa etmeye çalışmışlardır.

Rusya-Ukrayna Savaşı'nın ortaya çıkma nedenleri arasında NATO'nun genişleme süreci ve Ukrayna'nın Batı ile olan ilişkilerini sürdürmesi meselesi önemlidir. Bu nedenle, eğer NATO genişlemeyi durdurmayı taahhüt ederse ve Ukrayna tarafsızlığı kabul ederse, Rus işgalinin belirtilen nedeninin ortadan kalkacağı ve Rusya'nın

güçlerini Ukrayna'dan çekebileceği varsayılabilir. Ancak böyle bir durumda her iki taraf da askeri çatışmayı tırmandırmayı bırakabilir ve gerilimi azaltmaya başlayabilir. Böylece ateşkesler üzerinde anlaşmaya varılabilir ve müzakerelerin önü açılabilir. Ancak diğer taraftan savaşın bu denli zarar vermesi ve kayıplara yol açması nedeniyle her iki tarafta da güvensizlik algısı mevcuttur. Sonuçta Rusya, Soğuk Savaş sonrasında Ukrayna'ya karşı Nükleer silahları teslim aldıktan sonra vermiş olduğu saldırıya ve karışmama sözünü bozmuştur.

Bu sebeple çatışma çözümü sürecinde üçüncü tarafların rolü çok önemlidir. Şu ana kadar üçüncü tarafların çatışmayı çözmede birtakım girişimleri olmuşsa da bunlar başarıya ulaşmamıştır. Bu makalede gösterildiği gibi, üçüncü taraflar açık bir şekilde çatışmayı çözüme kavuşturmak noktasında zafiyet göstermiştir.

Çatışmalar devam ederken, üçüncü taraf arabulucular çok aşamalı bir süreç yoluyla çözüm olasılıklarını araştırmalıdır. Nihayetinde Ukrayna'nın ulusal bir diyaloga ve savaştan tarafların üzerinde mutabık kalacağı bir anlaşmaya ihtiyacı vardır. Mart 2022'de İstanbul'da başlayan barış görüşmeleri Nisan ayında durma noktasına gelmiştir. Ancak Putin bu görüşmeleri Ekim 2022'de yeniden canlandırmak istediğine dair işaretler vermiştir. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Erdoğan, Putin'in yeniden çatışmaları durdurmak için pazarlık noktasına geldiğini ve Batı ile yeni bir anlaşma istediğini söylemiştir. Bu söylem tek taraflı olmuştur çünkü Rusya'nın, Ukrayna'da ilhak edilen dört vilayeti elinde tuttuğu sürece bir anlaşmanın mümkün olmayacağı açıktır. Eylül ayında Zelenskiy, "Putin ile müzakere yapmanın imkânsız olduğunu" ileri süren bir kararname imzalayarak çatışmaların zaten tek taraflı durdurulamayacağını belirtmiştir (TRTHaber, 2022).

Bununla birlikte, Loizides'in önerileri doğrultusunda makul bir uzlaşma anlaşması sunmanın Ukrayna'ya siyasi avantajları olabilir. NATO'nun genişlemesini durdurma anlaşmasıyla birlikte böyle bir planın sunulması Rusya'nın Ukrayna'ya karşı mücadelesinin temelini sarsacaktır. Bu bağlamda ateşkes ilanı, çok taraflı müzakere ve yapıların işlevsellik kazanması için iki tarafın odak istekleri tekrar gözden geçirilmelidir. Ukrayna, Batı ile olan ilişkilerinde kararları Rusya'nın hassas noktalarını dikkate alarak vermeli, Rusya ise yakın çevre doktrininin bağlantısında baskı politikalarını rafa kaldırmalıdır.

Bu süreçte üçüncü tarafların yapmış olduğu öneriler genellikle kısa vadeli sorunları çözmeye yönelik olmuştur. Çatışmanın nedenleri düzgün bir şekilde analiz edilmemiş ve tarafsız bir yaklaşım sergilenmemiştir. Zaten her iki tarafında ortak noktada bulunmadığı bir diyalog ortamı sağlanmadan üçüncü tarafların önerileri askıda kalacaktır ve çatışmaların çözümü konusunda yetersiz olacaktır. Üçüncü tarafların tutumu ise çatışmanın derinliğini görmek, çıkış ve kapsadığı zamanı iyi analiz etmek olmalıdır. Üçüncü taraflar çatışma çözümüne dair hadiseyi iyi analiz etme, diplomasiyi işletme ve tarafsızlık gibi hususlara dikkat ederek davranmalı ve meseleye dikkatle yaklaşmalıdır. Üçüncü taraflar nezdinde bir arabuluculuk yaklaşımının gereği olarak tarafların güvenlik hassasiyetleri dikkatle gözetilmelidir. Bu çerçevede Rusya'nın Batı'ya olan karşıtlığı NATO'nun çevreleme politikası açısından daha fazla ele alınmalı, Batı tarafının uluslararası olaylara yaklaşımı dikkate alınarak ve Rusya'nın tavrı daha objektif değerlendirilmelidir. Ukrayna'nın çekinceleri ve Rusya'nın baskılarına karşı endişeleri de gözetilmelidir. Tarafsız yaklaşım amacıyla olan arabulucular bu analizle karşılıklı çıkarların ne olduğunu daha net şekilde ortaya koymuş olacak ve söz konusu çatışmanın çözümüne daha fazla katkıda bulunacaklardır.

Kaynakça

Alcaro, R., & Mikhelidze, N. (2022). *Not Yet Time for Diplomacy. Lessons from Italy's Ill-Conceived Peace Plan for Ukraine*. Rome: Istituto Affari Internazionali (IAI).

Aljazeera. (2022, 02 24). 'No other option': Excerpts of Putin's speech declaring war. <https://www.aljazeera.com/news/2022/2/24/putins-speech-declaring-war-on-ukraine-translated-excerpts>

BBC. (2021, 04 15). *Rusya, Ukrayna sınırına neden askeri yığınak yapıyor?* <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56746772>

BBC. (2022, 02 21). *Ukraine: Putin announces Donetsk and Luhansk recognition*. <https://www.bbc.com/news/av/world-europe-60470900>

- Benjamin, M., & Davies, N. J. (2022, 11 30). *The Ukraine Crisis Is a Classic “Security Dilemma”*. Fairobserver: <https://www.fairobserver.com/world-news/the-ukraine-crisis-is-a-classic-security-dilemma/>
- Bercovitch, J., & Jackson, R. (2009). *Conflict Resolution in the Twenty-first Century: Principles, Methods, and Approaches*. Michigan : University of Michigan Press.
- Beriker, N. (2008). Conflict resolution: the missing link between liberal international relations theory and realistic practice. D. J. Sandole, S. Byrne, I. S. Staroste, & J. Senehi içinde, *Handbook of conflict analysis and resolution*. NewYork: Routledge.
- Brown, W. (2004). Third-party intervention reconsidered an international perspective. *Journal of Industrial Relations*, 448-458.
- Budjeryn, M., & Bunn, M. (2020). Budapest Memorandum at 25: Between Past and Future. *Belfer Center for Science and International Affairs* (s. 1-28). Harvard: Harvard Kennedy School.
- Burchard, H. V. (2022, 07 22). *Ukraine can't have NATO-style security guarantees from the West, Germany says*. <https://www.politico.eu/article/ukraine-cant-have-nato-style-security-guarantees-scholz/>
- Caprile, A., & Delivorias, A. (2023). *EU sanctions on Russia: Overview, impact, challenges*. Strazburg: European Parliament.
- Castellum. (2023, 04 15). *Russia Sanctions Dashboard*. <https://www.castellum.ai/russia-sanctions-dashboard>
- Clarke, J. (2019). Crisis in Crimea: A Case Study in Geopolitics . *Independent Study Project Collection*, s. 1-31.
- Constantin, S. (2022, 03 21). *Ethnic and linguistic identity in Ukraine? It's complicated*. <https://www.eurac.edu/en/blogs/mobile-people-and-diverse-societies/ethnic-and-linguistic-identity-in-ukraine-it-s-complicated>
- Dağcı, K., & Çaman, E. (2012). Uluslararası Çatışma Çözümleri Yaklaşımları - Müzakere ve Arabuluculuk. *10th International Conference on Knowledge, Economy and Management; 11th International Conference of the ASIACHapter*

of the AHRD & 2nd International Conference of the MENA Chapter of the AHRD PROCEEDINGS, (s. 1137-1146). İstanbul.

Fearon, J. D. (2017). Civil War & the Current International System. *American Academy of Arts & Sciences*, 18-32.

Fisas, V. (2011). *Dünyada Barış Süreçleri – Kürt Sorunu İçin İpuçları*. İstanbul: Agora Kitaplığı.

Fisher, M. (2022, 02 24). *Putin's Case for War, Annotated*. <https://www.nytimes.com/2022/02/24/world/europe/putin-ukraine->

Fisher, R. J. (2001). *Methods of Third-Party Intervention*. Berlin: Berghof Research Center for Constructive Conflict Management.

Fisher, R. J. (2009). Interactive conflict resolution Dialogue, conflict analysis, and problem solving. D. J. Sandole, S. Byrne, I. SandoleStaroste, & J. Senehi içinde, *Handbook of Conflict Analysis and Resolution*. New York: Routledge.

Fisher, R. J. (2012). Comparing a Problem-Solving Workshop to a Conflict Assessment Framework: Conflict Analysis Versus Conflict Assessment in Practice. *Journal of Peacebuilding & Development*, 66-80.

220

Harris, S. (2022, 08 16). *Road to war: U.S. struggled to convince allies, and Zelensky, of risk of invasion*. <https://www.washingtonpost.com/national-security/interactive/2022/ukraine-road-to-war/>

Kappeler, A. (2014). Ukraine and Russia: Legacies of the Imperial past and Competing Memories. *Journal of Eurasian Studies*, 107-115.

Knoop, C. D. (2014, Kasım). The Third Party in Conflict Resolution: As Facilitator, Mediator or Arbitrator. *ISPSW Strategy Series: Focus on Defense and International Security*, s. 1-6.

Kriesberg, L. (2008). The Evolution of Conflict Resolution". J. Bercovitch, V. Kremenyuk , & I. W. Zartman içinde, *The SAGE Handbook of Conflict* (s. 15-32). Londra: Sage Yayıncılık.

- Kuzio, T. (2012). Ukraine's Relations with the West since the Orange Revolution. *European Security*, 395-413.
- Lasswell, H. D., & Arens, R. (1967, 03). The Role of Sanction in Conflict Resolution. *The Journal of Conflict Resolution*, s. 27-39.
- Loizides, N. (2022). *Ukraine's Peace Settlement: A Comprehensive Set of Ideas*. Kent.
- Marca. (2022, 03 16). *Vladimir Putin lays out six conditions for ending the war in Ukraine*. <https://www.marca.com/en/lifestyle/world-news/2022/03/16/6231e91022601ddc368b4593.html>
- Masters, J. (2023, 02 14). *Ukraine: Conflict at the Crossroads of Europe and Russia*. <https://www.cfr.org/backgrounder/ukraine-conflict-crossroads-europe-and-russia>
- Mearsheimer, J. J. (2014). Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault: The Liberal Delusions That Provoked Putin. *Council on Foreign Relations*, 77-89.
- Meduza. (2022, 03 29). *Ukraine's 10-point plan Journalist Farida Rustamova obtained the full list of Kyiv's proposals to Moscow on March 29*. <https://meduza.io/en/slides/ukraine-s-10-point-plan>
- Miall, H. (2023). *Can Conflict Resolution Principles Apply in Ukraine?* Tokyo : Toda Peace Institute.
- Miller, C. E. (2005). *A Glossary of Terms and Concepts in Peace and Conflict*. University for Peace.
- Özerdem, A. (2013). *Barış İnşası - Kuram ve Uygulaması*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Özerdem, F. (2019). *Çatışma ve Barış Üzerine Temel Kavramlar İçsel, Kişilerarası, Toplumsal ve Küresel Çatışma ve Barış Terminolojisi*. İstanbul: Kriter Yayınları.
- Özkeçeci-Taner, B. (2019, Ekim 19). İç Savaş. *Güvenlik Yazıları Serisi*, s. 1-7.
- Öztopal, M. K. (2018). Önde Gelen Uluslararası Örgütlerin Kırım'ın Yasadışı İlhakına Tepkileri. *Uluslararası Suçlar ve Tarih Dergisi*, s. 105-135.

- Penkala, A., Derluyn, I., & Lietaert, I. (2020). The Ukrainian divide: The power of historical narratives, imagined communities, and collective memories. *Regions & Cohesion* , 125-139.
- Pfeil, J. (2015, 01). *EU Updates Sanctions Against Russia and Crimea*. https://www.bakermckenzie.com/-/media/files/insight/publications/2015/01/eu-updates-sanctions-against-russia-and-crimea/files/read-publication/fileattachment/al_germany_sanctionsrussiacrimea_jan15.pdf
- Regan, P. M., & Aydın, A. (2006). Diplomacy and other forms of intervention in civil wars. *Journal of Conflict Resolution*, 736-756.
- Rubinstein, A. (1997). The Transformation of Russian Foreign Policy. K. Dawisha içinde, *The International Dimension of Post-Communist Transition in Russia and the New States of Eurasia*. New York: M.E. Sharpe.
- Sakwa, R. (2022). *Frontline Ukraine: Crisis in the Borderlands* . Bloomsbury Academic: London.
- Sanson, A., & Bretherton, D. (2007). Conflict Resolution : Theoretical And Practical Issues. D. D. Winter içinde, *Peace, Conflict, and Violence: Peace Psychology for the 21st Century* (s. 194-200). New Jersey: Pearson College Div.
- Shonk, K. (2023, 07 31). *What is Conflict Resolution, and How Does It Work? How to manage conflict at work through conflict resolution*. <https://www.pon.harvard.edu/daily/conflict-resolution/what-is-conflict-resolution-and-how-does-it-work/>
- Sönmez, S. (2010). Yakın Çevre Doktrini Bağlamında Yeltsin Dönemi Rusya Federasyonu'nun Bağımsız Devletler Topluluğu Ülkeleriyle İlişkileri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 277-290.
- Tecer, Ö. Ç. (2014). Jeopolitik ve Tarihsel Bir Rekabet Sahası Olarak Ukrayna Ve Dış Politika Parametreleri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi* , 97-125.
- Macfarquhar, N. (2014, 03 15). *Russia Keeps Its Distance After Ukraine Secession Referendums*. <https://www.nytimes.com/2014/05/13/world/europe/ukraine.html>

- Time. (2022, 09 22). *kraine Hands Over Key Putin Ally, Among Others, in Exchange for Hundreds of Prisoners of War*. <https://time.com/6215671/ukraine-russia-swap-prisoners-of-war>
- Tolksdorf, D. (2014, Fall). The European Union to Ukraine's Rescue. *politique étrangère*, s. 109-119.
- Treisman, D. (2016). Why Putin Took Crimea: The Gambler in the Kremlin. *Foreign Affairs*, 47-54.
- TRTHaber. (2021, 10 21). *Cumhurbaşkanı Erdoğan: Rusya-Ukrayna barışında ara bulucu olabiliriz*. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/cumhurbaskani-erdogan-rusya-ukrayna-barisinda-ara-bulucu-olabiliriz-647456.html>
- TRTHaber. (2022, 10 04). *Zelenskiy, Ukrayna'nın Putin ile savaşı müzakere edemeyeceğine dair bir kararname imzaladı*. <https://www.trthaber.com/haber/dunya/zelenskiy-ukraynanin-putin-ile-savasi-muzakere-edemeyeceğine-dair-bir-kararname-imzaladi-713457.html>
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (2022, 03 10). *Türkiye-Rusya-Ukrayna Üçlü Dışişleri Bakanları Toplantısı, 10 Mart 2022*. <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-rusya-ukrayna-uclu-disisleri-bakanlari-toplantisi--10-mart-2022.tr.mfa>
- Tüysüzoğlu, G. (2011). Ukrayna'da Turuncu Devrim'in Sonu. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 62-79.
- United Nations. (2014, 03 27). *General Assembly Adopts Resolution Calling upon States Not to Recognize Changes in Status of Crimea Region*. <https://press.un.org/en/2014/ga11493.doc.htm>
- United Nations. (2015, 02 24). *Annex II to the letter dated 24 February 2015 from the Permanent Representative of Ukraine to the United Nations addressed to the President of the Security Council*. https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/UA_140919_MemoImplementationPeacePlan_en.pdf
- Ury, W. (2000). *The Third Side: Why We Fight and How We Can Stop*. London: Penguin Books.

Wallensteen, P. (2007). *Understanding Conflict Resolution: War, Peace and the Global System*. New York: SAGE Publications.

Weinstein, R. J. (2000). *Mediation in the Workplace: A Guide for training, practice, and administration*. Virginia: Praeger Publishers Inc.

Zartman, I. W. (1995). *Elusive Peace: Negotiating an End to Civil Wars*. Washington D.C.: Brookings Institution Press.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu makalede etik kurul izni gerekmemektedir. (Ethics committee approval is not required for this manuscript).